

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Oman elämänsä herrat

Asukkaiden tarinat Kriminaalihuollon tukisää- tiön tukiasumispalvelujen kehittämisessä

Mäkinen, Marjut

2017 Laurea

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Yhdessä enemmän

Laurea-ammattikorkeakoulu

Oman elämänsä herrat
Asukkaiden tarinat Kriminaalihuollon tukisäätiön tuki-
asumispalvelujen kehittämisessä

Marjut Mäkinen
Sosionomi (YAMK)
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2017

Marjut Mäkinen

Oman elämänsä herrat

Asukkaiden tarinat Kriminaalihuollon tukisäätiön tukiasumispalvelujen kehittämisessä

Vuosi

2017

Sivumäärä

61

Opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa asiakkaiden kokemuksia Kriminaalihuollon tukisäätiön tukiasumispalveluista. Näiden kokemusten pohjalta tavoitteena oli selvittää, miten tukiasumispalveluita voisi kehittää ja mitkä tekijät tuetun asumisen mallissa voivat auttaa rikollisuudesta irrottautumisessa.

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus ja tutkimusaineisto kerättiin narratiivisten haastattelujen avulla. Opinnäytetyötä varten haastateltiin kuutta (6) tukiasumispalvelujen asiakasta, joiden voitiin katsoa onnistuneen asumisessaan ja pystyneen irrottautumaan rikollisuudesta. Haastateltavat kertoivat oman elämäntarinansa, joita analysoimalla opinnäytetyöhön on koostettu tarkasteltavaksi kaksi fiktiivistä tyyppitarinaa.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys on rakentunut Grounded theory -menetelmää soveltaen. Vertaamalla asiakkaiden haastatteluista saatua tutkimusaineistoa tutkimuskirjallisuuteen, on luotu teoreettinen ymmärrys siitä, miten tukiasumispalveluja tulisi kehittää, jotta ne vastaisivat asiakkaiden palvelutarpeeseen ja tavoitteisiin irrottautua rikollisuudesta mahdollisimman hyvin.

Tutkimustulokset tuovat esille, että tukiasumispalveluissa asuminen koetaan hyvänä. Erityisesti luottamuksellisuus, yksilöllinen kohtaaminen sekä konkreettinen tuki ja kontrolli nousivat tuloksissa esiin. Tutkimustulosten mukaan tukiasumispalvelujen keskeisimmät kehittämis-kohteet liittyivät tiedottamiseen sekä osallisuuden lisäämiseen. Rikollisuudesta irrottautumisessa auttoivat asiakkaiden kokemusten mukaan parhaiten osallisuuden ja toimijuuden sekä luottamuksen vahvistaminen suhteessa itseensä ja yhteiskuntaan.

Marjut Mäkinen

Clients' stories in developing the supported housing services of the Finnish Probation Foundation

Year	2017	Pages	61
------	------	-------	----

The aim of this thesis was to find out the personal experiences of clients of the supported housing services in the Finnish Probation Foundation (Kriminaalihuollon tukisäätiö). By using the information of these experiences, the aim was to investigate how to develop the supported housing services and what are the factors in supported housing services that can help clients to desist from crime.

In this study, qualitative methods were used and research material was accumulated by narrative interviews. Six (6) clients of supported housing services were interviewed for the thesis. Those six clients were estimated to have succeeded in their housing and managed to desist from crime. The clients shared their own lifestories and by analysing those stories, two fictional lifestories were composed to this thesis.

The theoretical framework of this study was constructed by applying the Grounded theory method. By comparing the research material of this study and theories of supported housing and desistance, a theoretical understanding was created. The theoretical understanding is about how to develop supported housing services in a way that corresponds to the clients' service need and helps them to desist from crime as well as possible.

The results of the thesis revealed that being a client in supported housing services in the Finnish Probation Foundation is experienced to be a good thing. Especially trust, individual encounter and concrete support and control were revealed in the results. According to the results the main things in developing supported housing services were marketing and increasing social inclusion. According to the clients' experiences, the main factors that helped them desist from crime were increasing social inclusion, excellence in agency and trust related to oneself and to society.

Keywords: The Finnish Probation Foundation, supported housing services, desisting from crime, narratives, Grounded theory method

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Tutkimuksen kontekstin kuvaus	8
2.1	Tuettu asuminen	8
2.1.1	Kriminaalihuollon tukisäätiön tukiasumispalvelut (TuPa).....	9
2.1.2	Asumissosiaalinen työ	10
2.1.3	Asiakastyö tukiasumispalveluissa	12
2.2	Desistanssi, rikollisuudesta irrottautuminen	13
2.2.1	Mitä rikollisuudesta irrottautumisella tarkoitetaan?.....	13
2.2.2	Rikollisuudesta irrottautuminen prosessina	15
3	Opinnäytetyön toteuttaminen	16
3.1	Tutkimuskysymykset.....	16
3.2	Teoreettisena lähtökohtana Grounded theory menetelmä	17
3.3	Elämäkerrallisuus ja narratiivinen haastattelu aineistonkeruumenetelminä ..	18
3.4	Tutkimusaineisto	20
3.4.1	Aineiston kuvaus, haastateltavat.....	21
3.4.2	Aineistonkeruu	21
4	Aineiston analyysin vaiheet - narratiivien analyysi luokittelusta teemoihin	22
4.1	Lapsuus.....	24
4.2	Nuoruus ja aikuistuminen.....	25
4.3	Elämä ennen tukiasumispalveluihin tuloa	27
4.4	Päätös elämänmuutoksesta ja tukiasumispalveluihin hakeutuminen	28
4.5	Päätöstä tukevat tekijät ja tukiasumispalveluissa asuminen.....	30
4.6	Tulevaisuuden suunnitelmat	33
5	Tulokset.....	35
5.1	Tavallisen Timon tarina	36
5.2	Pärjäävän Pekan tarina	38
5.3	Keskeiset käsitteet ja Grounded theory -menetelmä.....	40
5.3.1	Osallisuus	41
5.3.2	Toimijuus	42
5.3.3	Luottamus	44
5.3.4	Tuki ja kontrolli	45
5.4	Yhteenveto	46
6	Kehittämisehdotuksia tukiasumispalveluihin.....	47
7	Eettisyys ja luotettavuus opinnäytetyössä.....	49
8	Pohdinta	51
	Lähteet	54
	Kuviot..	57

Liitteet.....	58
---------------	----

1 Johdanto

Opinnäytetyössä tutkitaan asiakkaiden kokemuksia Kriminaalihuollon tukisäätiön tukiasumispalveluista. Kriminaalihuollon tukisäätiön tarkoituksena on tukea kriminaalihuoltotyötä ja sen kehittämistä sekä vaikuttaa toimintaan, jolla vähennetään uusintarikollisuutta ja sen haittoja (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2016a). Tukiasumispalvelut tuottaa asumisohjausta ja asumispalveluja rikosseuraamuksesta asunnottomana vapautuville (Kaarakka 2016).

Tukiasumispalvelut on tarkoitettu elämänmuutokseen pyrkiville, jotka ovat osallistuneet kuntouttavaan työskentelyyn jo rangaistuksen aikana. Tukiasumispalvelujen asumisohjauksella tarkoitetaan sosiaalityöhön kuuluvaa ammatillista asumisen tukitoimintaa ja palveluneuvontaa, jossa kohderyhmän erityistarpeet ja toimintaympäristö otetaan huomioon. Tukiasumispalveluissa tarjotaan asiakkaalle asunto ja olosuhteet, joiden tavoitteena on tukea asiakkaan elämänhallintaa ja yksilöllistä kuntoutumisprosessia. Lisäksi tukiasumispalvelut tarjoaa mahdollisuuden osallistua yhteisölliseen toimintaan erilaisten sosiaalista kuntoutusta tukevien ryhmätoimintojen kautta. Toiminnan tavoitteena on asunnottomuuden ja uusintarikollisuuden ehkäisy. Tukiasumispalveluissa nämä tavoitteet katsotaan saavutetuiksi silloin, kun asiakkaan elämänhallinnan, taloudenhallinnan ja päihteidenkäytön tila ei ole esteenä asumisen onnistumiselle. Tällöin muun muassa asiakkaan vuokranmaksu ja häiriötön asuminen onnistuvat, asiakas tietää, miten voi tarvittaessa hakea apua ja uskoo pystyvänsä irrottautumaan rikollisuudesta. (Kaarakka 2016.)

Opinnäytetyö käsittelee tukiasumispalveluissa asuvien, asumisessaan ja rikollisuudesta irrottautumisessa onnistuneiden asiakkaiden kokemuksia tukiasumispalveluista. Opinnäytetyössä hyödynnetään asiakkailta saatua kokemustietoa tukiasumispalvelujen kehittämisessä. Opinnäytetyö on laadullinen, tarkemmin narratiivinen ja tutkimusaineistona ovat toimineet asiakkaiden elämäkerralliset haastattelut. Opinnäytetyöhön on haastateltu kuutta asiakasta, joiden elämäntarinoista on koostettu kaksi esimerkkitarinaa tarkempaan tarkasteluun.

Esittelen opinnäytetyön alussa tutkimuksen kontekstin ja kerron tarkemmin tuetusta asumisesta sekä rikollisuudesta irrottautumisesta. Tämän jälkeen esittelen opinnäytetyön toteuttamisprosessin kokonaisuudessaan, jonka jälkeen tarkastelen tutkimustulosten analysointivaihetta sekä itse tutkimustuloksia. Opinnäytetyö on toteutettu Grounded theory -menetelmää soveltaen ja varsinainen opinnäytetyön teoreettinen osuus yhdistyy opinnäytetyön tulososioon työn loppupuolella. Teoreettisen viitekehyksen pohjalta kerrotaan ideoita tukiasumispalvelujen kehittämiseen. Opinnäytetyön lopuksi kirjoitan vielä eettisyydestä ja pohdin, miten opinnäytetyön toteutus prosessina onnistui.

2 Tutkimuksen kontekstin kuvaus

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, miten asiakkaat kokevat tukiasumispalveluissa asumisen ja miten tukiasumispalveluita tulisi asiakkaiden näkökulmasta kehittää. Hyväri (2016, 123) toteaa asumissosiaalisen työn kohteena olevilla asiakasryhmillä olevan elämäkokemuksensa kautta usein tietoa, kokemusta ja näkemystä kuntoutumisen eri puolista. Tämä tieto olisi tärkeää saada käyttöön palvelujen kehittämistyössä. Palvelujen käyttäjäkokemusten hyödyntäminen on erityisen tärkeää silloin, kun asiakassuhteet ovat pitkäaikaisia ja niistä seuraa esimerkiksi sosiaalisen aseman ja identiteetin muutoksia.

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää myös sitä, mitkä tekijät tuetun asumisen mallissa voivat asiakkaiden omien kokemusten mukaan auttaa rikollisuudesta irrottautumisessa. Rikollisen käyttäytymisen muuttuessa rikoksettomaksi käyttäytymiseksi, on tarpeen saada tietoa rikollisesta elämästä irrottautuneiden subjektiivisista kokemuksista muuttaa oman elämänsä suuntaa (Viikki-Ripatti 2011, 298).

Opinnäytetyö on toteutettu Kriminaalihuollon tukisäätiön tukiasumispalveluissa asuvien asiakkaiden kokemustietoa hyödyntäen. Esittelen tässä luvussa opinnäytetyön toteutusympäristöä ensin tuetun asumisen sekä asumissosiaalisen työn näkökulmasta yleisesti että tarkemmin itse tukiasumispalveluissa tehtävän asumissosiaalisen työn kannalta. Tämän lisäksi käyn läpi rikollisuudesta irrottautumista, eli mitä sillä tarkoitetaan ja mitä rikollisuudesta irrottautuminen merkitsee yksilöllisenä prosessina.

2.1 Tuettu asuminen

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaan asumispalvelut on määritelty järjestettäväksi henkilöille, jotka erityisestä syystä tarvitsevat apua tai tukea asumisessa tai asumisensa järjestämisessä. Tuettua asumista tarjotaan henkilöille, jotka tarvitsevat tukea itsenäisessä asumisessa tai itsenäiseen asumiseen siirtymisessä. Tuettu asuminen merkitsee asumisen tukemista sosiaaliohjauksella ja muilla sosiaalipalveluilla. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 21§.) Tuettu asuminen on asumismuoto, joka tukee omatoimista suoriutumista ja edistää kuntoutumista. Henkilö voi asua joko omassa kodissaan tai tukiasunnossa. Tukiasunnossa asuminen on luonteeltaan tilapäistä ja tavoitteena on itsenäiseen asumiseen siirtyminen. Asiakkaita ohjataan ja tuetaan kotikäynneillä arkitoiminnoissa ja elämönhallinnassa. (Tainio 2007, 10.) Opinnäytetyössäni tuetulla asumisella viitataan Kriminaalihuollon tukisäätiön rikosseuraamustaustaisille henkilöille järjestämiin tukiasumispalveluihin ja tuettua asumista tarkastellaan nimenomaan rikostaustaisten näkökulmasta.

Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelman (2016-2019) yhtenä kohderyhmänä ovat vankilasta asunnottomana vapautuvat tai koevapauteen siirtyvät vangit. Asunnottomuuden ennaltaehkäisyssä onnistuminen vaatii koordinoituja toimenpiteitä ennaltaehkäisyn näkökulmasta toiminnan kaikilla tasoilla. Yksi keskeisistä toimenpiteistä on turvata riskiryhmien siirtyminen laitoksista itsenäiseen asumiseen. Tähän liittyy vankilasta vapautuvien ja yhdyskuntaseuraamusta suorittavien asunnon saannin, asumisen ja rikoksettoman elämän tukeminen. (Ympäristöministeriö 2016, 4, 8.)

Vankilasta vapautuvan sijoittaminen suoraan kaupungin vuokra-asuntoon ei juuri koskaan toteudu isoissa kaupungeissa, joissa asunnottomien määrät ovat suurimmat. Köyhyys ja luottohäiriömerkinnät tekevät asunnon hankkimisen myös yksityisiltä markkinoilta lähes toivottomaksi. Onkin perusteltua, että kolmannen sektorin järjestöt tarjoavat asumisvaihtoehtoja asiakkailleen. Vapautuvien vankien asunnottomuuteen on yritetty ja yritetään edelleen vastata sekä yhteisöllisen että haja-asuttamisen periaatteella toteutuvan tuetun asumisen vaihtoehtoilla. Erityisesti itsehoitoryhmiin sitoutuneille, tavoitteellisesti päihitteettömyyteen pyrkiville vapautuville vangeille kuntouttava yhteisöasuminen saattaa olla toimiva vaihtoehto, jonka myötä vähitellen toteutuu paitsi itsenäinen asuminen myös elämäntilanteen pysyvä koheneminen. (Granfelt 2013, 217-218.)

2.1.1 Kriminaalihuollon tukisäätiön tukiasumispalvelut (TuPa)

Aikuisten kanssa tehtävää arkea ja asumista tukevaa työtä tehdään ensisijaisesti asumispalveluiksi nimetyissä palveluorganisaatioissa. Asumispalveluja voidaan järjestää joko pienemmissä tai suuremmissa asumispalveluyksiköissä, joihin sijoitetaan asunnottomiksi katsottuja henkilöitä. Asumispalvelut voivat toimia myös hajautetusti. Tällöin asuminen toteutuu esimerkiksi vuokra-asuntoalueella. (Hyväri 2016, 116.)

Kriminaalihuollon tukisäätiön tukiasumispalvelut on järjestetty asumisen poluksi, joka alkaa tiiviillä yhteistyöllä asiakkaan ja vankilan kanssa jo rangaistusaikana. Tukiasumispalvelut tarjoavat kuntouttavaa tukiasumista pääkaupunkiseudulla heille, jotka vapautuvat tai ovat vapautuneet vankilasta asunnottomana. Vapautumisen, valvontarangaistuksen tai koevapauden alkamisen jälkeen asuminen aloitetaan yleensä asumisvalmennusyksikössä Kinaporinkadulla, Helsingin Sörnäisissä. Tämän jälkeen siirytään tukiasuntoon vuokrasuhteiseen asumiseen. (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2016b.) Asumisvalmennusyksikössä on 24 maksusitoumusperusteista tuettua soluasuntoa (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2016c) ja hajasijoitetuttuja tukiasuntoja on pääkaupunkiseudulla yhteensä 63 kappaletta (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2016d). Tukiasunnosta on mahdollista hakea itsenäistä asuntoa asumisohjaajan tukemana. (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2016b).

Vankiloiden kanssa tiiviimmin yhteistyössä toimii tukiasumispalvelujen oma asiakassihteri, joka hoitaa uusien hakemusten kirjaamisen ja käsittelyn. Tukiasumispalveluihin hakeudutaan erillisellä hakemuksella, jolla pyritään varmistamaan hakijan halukkuutta sitoutua päihteettömään ja kuntouttavaan asumiseen. Hakemuksen liitteeksi pyydetään vielä työntekijän, yleisimmin vankilan sosiaalityöntekijän lausunto hakijasta sekä arvio hakijan tuen tarpeesta. Lopulliset asiakasvalinnat tehdään viikoittaisessa asiakasvalintakokouksessa, johon osallistuu koko työyhteisö. Asumisvalmennusyksikössä työskentelee kaksi ja hajasijoitetuissa tukiasunnoissa kolme asumisohjaajaa. Hajasijoitetuissa tukiasunnoissa työskentely on jaettu siten, että Espoossa työskentelee yksi asumisohjaaja ja Helsingissä kaksi, joista toinen on vastaava asumisohjaaja. Itse työskentelen asumisohjaajana Helsingin hajasijoitetuissa tukiasunnoissa. Kriminaalihuollon tukisäätiöllä on tukiasuntoja myös Vantaalla, mutta siellä asumisen tuesta vastaa Vantaan oma vankisosiaalityö. Asiakassihterin ja asumisohjaajien lisäksi tukiasumispalvelujen tiimiin kuuluu sosiaalinen isännöitsijä, joka päivystää asumisvalmennusyksikön hätätilanteissa viikonloppuisin ja arki-iltaisina, jolloin asumisohjaajat eivät ole paikalla. Tukiasumispalvelujen esimiehenä toimii asumispalvelupäällikkö.

2.1.2 Asumissosiaalinen työ

Käsite *asumissosiaalinen työ* kuvaa sellaista asunnottomien, tai aiemmin asunnottomuutta kokeneiden parissa tehtävää työtä, jonka avulla pyritään vastaamaan asumista vaarantaviin (psyko)sosiaalisiin ja käytännöllisiin ongelmiin. Asumissosiaalisen työn ensisijainen tehtävä on asumisen turvaaminen ja asunnottomuuden ennaltaehkäisy. Tämän lisäksi sen avulla voidaan parhaimmillaan merkittävästi edesauttaa asiakkaan kuntoutumista. Suurelta osin asumissosiaalinen työ on konkreettisiin, arjen asioihin kohdistuvaa vuorovaikutustyötä. Asumissosiaalinen työ saa erilaisia painotuksia asukkaan tilanteesta sekä työntekijän orientaatiosta ja osaamisalueista riippuen. (Granfelt 2013, 209, 224.) Asumissosiaalisella työllä voidaan tarkoittaa kaikkia niitä toimintoja, joilla asiakkaiden asumisvalmiuksia eli kykyä itsenäiseen ja omaehtoiseen asumiseen ja elämäntapaan vahvistetaan (Hyväri 2013, 150).

Rikosseuraamusalalla tehtävässä asumissosiaalisessa työssä on tärkeää ymmärtää vankilaorganisaatiota, sen toimintaa ja polkua laitoksesta ulos, eli mitä tarkoittaa vapautuminen suljettusta tai avolaitoksesta ja mitä mahdollisuuksia asteittainen vapautuminen tarjoaa. Toisaalta on syytä olla tietoinen, mitä rajoituksia rikosrekisteri ja ex-vangin leima merkitsevät. (Granfelt 2013, 225.) Kriminaalihuollon tukisäätiön tukiasumispalveluissa asumissosiaalisen työn sisältö on jaettu neljään eri osa-alueeseen: Intensiivinen ja välittävä työote, arkea tukeva toiminta, muutosta tukevat keskustelut sekä verkostomainen työote ja palveluneuvonta. Edelleen näihin osa-alueisiin on sisällytetty omat ydinalueensa. (Kaarakka 2016.) Asumissosiaalisen työn sisältö on tarkemmin nähtävissä seuraavasta kuvioista (Kuvio 1).

KRITSIN ASUMISSOSIAALISEN TYÖN SISÄLTÖ

Kuvio 1: Asumissosiaalisen työn sisältö tukiasumispalveluissa (Kaarakka 2016.)

Seuraavaksi kuvaan Kriminaalihuollon tukisäätiön tukiasumispalvelujen asumissosiaalisen työn sisällön eri osa-alueita asumisohjaajan näkökulmasta. Arkea tukevan toiminnan sekä verkostomaisen työtteen ja palveluneuvonnan alueet tarkoittavat käytännön asiakastyössä hyvin konkreettista arjen apua. Asumisohjaajan työtä on auttaa asiakasta hänen tarpeidensa mukaan muun muassa etuuksien hakemisessa sekä opiskelu- tai työpaikan hakemisessa. Asumisohjaajan tehtävänä on ohjata asiakasta erilaisiin harrastuksiin ja ryhmiin paitsi tukiasumispalvelujen sisällä, myös muualla sekä rohkaista asiakasta tutustumaan omaan asuinympäristönsä palveluihin ja aktiviteettimahdollisuuksiin. Tarvittaessa asumisohjaaja lähtee saattamaan asiakasta erilaisten palvelujen piiriin, kuten päihdepalveluihin tai terveysasemalle. Asumisohjaaja kokoaa asiakkaan tarpeen mukaan verkostoja eri toimijoista, tai osallistuu asiakkaan jo olemassa olevien verkostojen tapaamiseen asumissosiaalisen työn näkökulmasta. Asiakasta itseään pyritään vastuuttamaan omien asioidensa hoitamisessa ja tukea vähennetään vähitellen asumisen aikana. Mikäli asiakkaalle tapahtuu esimerkiksi retkahduksia päihteisiin, tukea tiivistetään. Asumisohjaaja arvioi tuen tarvetta yhdessä asiakkaan kanssa jatkuvasti ja yhdessä sovitusta tuesta kirjataan asiakassuunnitelma, jota päivitetään kolmen kuukauden välein.

Intensiivisen ja välittävän työtteen alue on lähtökohtana kaikkien asumisohjaajien ammatillisuudelle. Asiakkaat kohdataan aina arvostavasti. Tämä näkyy esimerkiksi joustavuutena ta-

paamisten suhteen sekä siinä, että asiakasta itseään pyritään kuulemaan aina häntä koskevissa asioissa niin pitkälle kuin se suinkin on mahdollista. Asiakkaiden asioista ollaan aidosti kiinnostuneita ja heille annetaan aikaa. Asumisohjaaja huomioi asiakkaan henkilökohtaisen tilanteen aina työskennellessään asiakkaan kanssa. Sensitiivinen työote ja luottamuksellisuus korostuvat oman näkemykseni mukaan erityisesti silloin, kun tehdään kotikäyntejä asiakkaan luo. Kotikäynneistä sovitaan aina hyvissä ajoin etukäteen ja ne tehdään asiakasta ja tämän kotia kunnioittaen. Muutosta tukevat keskustelut ovat osa jokapäiväistä asiakastyötä. Asumisohjaaja pyrkii keskustelujen avulla vahvistamaan asiakkaan uskoa itseensä. Asumisohjaajan tehtävänä on lisäksi pyrkiä realisoimaan asiakkaan elämäntilannetta asiakkaalle itselleen niin, että hän voisi nähdä tulevaisuutensa valoisana sekä muutoksen parempaan mahdollisena. Asiakas on tarkoitus saada keskustelujen avulla pohtimaan sitä, millaista hänelle itselleen on hyvä elämä ja millä keinoin se olisi mahdollista saavuttaa.

2.1.3 Asiakastyö tukiasumispalveluissa

Asuminen asumisvalmennusyksikössä on suhteellisen itsenäistä, sillä asiakkailla on pääsääntöisesti omat päiväohjelmat. Asumisvalmennusyksikössä ryhmätoiminnot ovat pohjana sosiaaliselle kuntoutukselle, vaikka yksilötapaamisetkin ovat erityisesti nivelvaiheissa ja yksilöllisten asioiden hoitamisessa tärkeitä. (Kaarakka 2016.) Asumisvalmennusyksikössä järjestetään vaihtelevasti ryhmätoimintoja asiakkaiden tarpeiden pohjalta. Vakiintuneita viikkoryhmiä on kolme ja ne liittyvät asumisen taitoihin, yhteisölliseen asumiseen sekä elämänhallintaan.

Tukiasunnoissa asuminen on itsenäistä asumista. Työntekijän tehtävänä on olla tarvittaessa asiakkaan tukena, arvioida asiakkaan palveluntarvetta ja tilannetta sekä tarvittaessa puuttua siihen. Tukikäynnit voivat tapahtua myös muualla kuin asiakkaan kotona, tai olla toiminnallisia. Ainakin asumisen alkuvaiheessa on tukiasunnossa asuvaa syytä kannustaa osallistumaan asumisvalmennusyksikön ryhmätoimintaan. Sekä asumisvalmennusyksikössä että tukiasunnoissa työntekijän tehtävänä on tarjota asiakkaalle sellainen tuki, joka vastaa hänen kuntoutumistavoitteisiinsa. (Kaarakka 2016.)

Tukiasumispalveluissa asiakastyön kantavana teemana toimii Good lives model -menetelmä (GLM). Menetelmän mukaisesti keskitytään enemmän suojaaviin ja positiivisiin tekijöihin, kuin riskeihin. Kyky tehdä omaa elämää koskevia valintoja on GLM -menetelmän pääajatus, jolloin yksilö nähdään aktiivisena toimijana. (Kaarakka 2016.) Tukiasumispalvelujen asumisvalmennusyksikössä on kerran viikossa oma ryhmä, jossa käydään läpi teemoja GLM -menetelmän pohjalta. Lisäksi GLM -menetelmä toimii teoreettisena viitekehyksenä yksilötyötä tehdessä.

Good lives model on vahvuuksiin perustuva kuntoutumisteoria. Sen tarkoituksena on kartuttaa asiakkaan riski-, tarve-, ja reagointiperusteita oikea-aikaisella ja vaikuttavalla puuttumisella.

GLM -menetelmä keskittyy kuitenkin asiakkaan olemassa oleviin vahvuuksiin ja uusien vahvuuksien löytymiseen. Asiakkaan tulee vahvuuksiensa avulla itse luoda työkaluja merkityksellisen ja hyvän elämän onnistumiseksi. GLM -menetelmässä ajatellaan ihmisellä olevan ensisijaisia perustarpeita, joihin pyrkiessään hän voi alkaa käyttää vääriä keinoja ja syyllistyä näin rikolliseen toimintaan. Ensisijaisia perustarpeita tavoitellessaan ihminen voi alkaa käyttää toissijaisia tai välineellisiä keinoja, jotka saattavat olla hyviä, mutta myös antisosiaalisia, jolloin seuraa ongelmia. Toisin sanoen ajatuksena on, että ihmisen pyrkimykset ovat hyviä (ensisijaiset perustarpeet), mutta keinot näiden saavuttamiseksi saattavat olla vääriä. (Prescott 2013, 80.) GLM -menetelmän mukaisia ensisijaisia perustarpeita on yhdeksän: hyvinvointi, tietämys, pystyvyys, toimijuus, liittyminen, mielenrauha, tarkoitus, onnellisuus ja luovuus (Kaarakka 2016).

2.2 Desistanssi, rikollisuudesta irrottautuminen

Kriminaalihuollon tukisäätiön tukiasumispalvelujen toiminnan tavoitteena on paitsi asunnottomuuden, myös uusintarikollisuuden ehkäisy. Viikki-Ripatti (2011, 198) toteaa, että rikollisesta elämästä irrottautuneiden ja irrottautumiseen vaikuttaneiden tekijöiden tutkiminen on tärkeää, sillä tutkittu tieto auttaa ymmärtämään, mistä kaikesta lopullisessa muutoksessa oli ja on kysymys. Käytännön työn perusteiden tulisi objektiivisen näkemyksen lisäksi perustua tietoon ja ymmärrykseen subjektiivisen kokemuksen tutkimustuloksista sellaisilta henkilöiltä, jotka ovat kyenneet elämässään rikollisuudesta irrottautumiseen johtaneeseen muutokseen. (Viikki-Ripatti 2011, 198.) Opinnäytetyön yhtenä tavoitteena on selvittää, mitkä tekijät tuettun asumisen mallissa voivat asiakkaiden omien kokemusten mukaan auttaa rikollisuudesta irrottautumisessa. Tässä luvussa määrittelen mitä desistanssilla, eli rikollisuudesta irrottautumisella tarkoitetaan sekä minkä tekijöiden katsotaan eri teorioiden mukaan vaikuttavan tähän.

2.2.1 Mitä rikollisuudesta irrottautumisella tarkoitetaan?

Desistanssin käsitettä on suomenkielisessä tutkimuskirjallisuudessa määritelty eri tavoin. On käytetty esimerkiksi määritelmiä rikollisuudesta irtaantuminen ja rikollisuudesta irtautuminen. Tarkasteltaessa desistanssin käsitettä toimijuuden yhteydessä, on perusteltua puhua *rikollisuudesta irrottautumisesta*. Irrottautumisen käsitteeseen sisältyy kuvaus ihmisestä itsestään aktiivisena toimijana. (Viikki-Ripatti 2011, 199-200.) Käytän tässä opinnäytetyössä suomenkielistä käsitettä rikollisuudesta irrottautuminen, viitaten nimenomaan näkökulmaan yksilöstä itsestään aktiivisena toimijana.

Vaikka suurin osa rikosentekijöistä lopettaa rikosten tekemisen, ei rikollisuudesta irrottautuminen ole kovinkaan ymmärretty käsite (Laub & Sampson 2001, 1). Rikollisuudesta irrottautuminen ei ole jotain mitä tapahtuu, vaan pikemminkin tietyn tyyppisen tapahtuman pysyvää poissaoloa, tässä tapauksessa rikollisen käyttäytymisen poissaoloa. Moni lainrikkoja päättää aloittaa lainkuuliaisen elämän, mutta rikollinen käyttäytyminen kuitenkin jatkuu. Tätä voisi verrata vanhaan vitsiin tupakoinnin lopettamisesta: ”tupakoinnin lopettaminen on helppoa - teen sen joka viikko”. Rikosten tekemisen, tai rikollisen uran lopettaminen on siis suhteellisen helppoa, mutta vaikeaa on tehdä se pysyvästi. Aivan yhtä vaikeaa on tämän pitkäkestoisen rikollisuudesta pidättäytymisen mittaaminen ja todentaminen. (Maruna 2001, 17.)

Miten pitkään yksilön sitten täytyy pysyä rikoksettomana, ennen kuin hänen voidaan katsoa irrottautuneen rikollisuudesta? Tämä on tärkeä kysymys mitattaessa rikollisuudesta irrottautumista. Uusintarikollisuutta koskevien tutkimusten mukaan hyväksyttävänä kriteerinä voidaan pitää kahden vuoden seuranta-aikaa. (Healy 2010a, 149.) Kazemian (2007) on erottanut tutkimuksessaan käyttäytymisdesistanssin ja virallisen desistanssin. Käyttäytymisdesistanssilla viitataan rikollisen käyttäytymisen lopettamiseen ja sitä mitataan yleensä kysymällä ihmisiltä suoraan rikosten lopettamisesta. Virallinen desistanssi tulee puolestaan näkyväksi sitten, kun henkilöstä ei enää ole dokumentoituina tuomioita. Tätä mitataan yleensä tarkastelemalla poliisin tai rikosoikeusjärjestelmään kuuluvien viranomaisten rekistereitä. Tutkittaessa rikollisuudesta irrottautumista, suositaan yleensä juuri ihmisten itsensä ilmoittamien toimenpiteiden kartoittamista. Näin päästään tarkastelemaan sellaista käyttäytymistä, joka voidaan laskea antisosiaaliseksi (kuten liiallinen alkoholinkäyttö), mutta joka ei kuitenkaan ole rikollista. Tämänkaltaisen tutkimustiedon kerääminen erityisesti pitkältä aikaväliltä on tärkeää. Näiden mittausten tuloksena, monet tutkijat asettavat virallisen desistanssin takeeksi siitä, että käyttäytymisdesistanssia on tapahtunut. (Healy 2010a, 149-150, Kazemianin 2007, 5-27 mukaan.)

Kriminaalihuollon tukisäätiön tukiasumispalvelujen työntekijöillä ei ole pääsyä poliisin tai muiden rikosoikeusjärjestelmään kuuluvien tahojen rekistereihin. Tämän vuoksi rikollisuudesta irrottautumista voidaan tukiasumispalvelujen aikana tutkia lähinnä käyttäytymisdesistanssin näkökulmasta. Osa asiakkaista on kuitenkin asunut tukiasumispalvelujen piirissä yhtäjaksoisesti jo useamman vuoden. Tuona aikana heille ei ole tullut uusia tuomioita, joten näiden asiakkaiden kohdalla irrottautumista voidaan tutkia myös virallisen desistanssin näkökulmasta. Tutkittaessa rikollisuudesta irrottautumista, huomionarvoista on ennen kaikkea se, onko tutkittavilla riittävä ajallinen etäisyys vankeusaikaansa ja kokemuksia siviilissä selviytymisestä sekä integroitumisesta yhteiskuntaan (Viikki-Ripatti 2011, 201).

Rikollisuudesta irrottautuminen voidaan siis määritellä pitkäaikaiseksi rikollisuudesta pidättäytymiseksi sellaisten ihmisten keskuudessa, jotka ovat aiemmin tehneet rikoksia. Tällöin

huomiota ei tule kiinnittää niinkään rikosten loppumiseen, vaan pikemminkin rikoksettoman käyttäytymisen ylläpitämiseen silloin, kun ihminen kohtaa elämässään esteitä tai turhautumista. Ihmistä voidaan kuntouttaa erilaisten ohjelmien avulla tai ammattilaisten toimesta, mutta rikollisuudesta irrottautumisessa on aina kyseessä yksilöllinen, tarkoituksellinen prosessi, jossa henkilö on itse aktiivisena toimijana. (Maruna 2001, 26.)

2.2.2 Rikollisuudesta irrottautuminen prosessina

Syyt halukkuuteen irrottautua rikollisuudesta eivät sinänsä ole mysteeri, eli oleellista ei ole kysyä miksi joku lopettaa rikosten tekemisen. Suurempi kysymys on se, miten entiset rikolliset irrottautuvat rikollisuudesta ja siirtyvät lainkuuliaiselle tielle huolimatta koostaan yhteiskunnallisesta leimasta, vähäisistä työmahdollisuuksista ja sosiaalisesta syrjinnästä. (Maruna 2001, 27.)

Kriminologiassa ei ole yhtä teoriaa, joka selittäisi rikollisuudesta irrottautumisen (Hearn 2010, 3). Kriminologian tutkijat ovat kuitenkin yksimielisiä siitä, että iän ja rikollisuuden välillä on olemassa yhteys. Yleisesti tunnustettu tosiasia on, että rikosten tekokertymän huippu ajoittuu nuoruus- ja varhaisaikuisuuteen. Lisäksi monet tutkijat ovat yhtä mieltä siitä, että rikollisuudesta irrottautuminen on vaiheittainen ja dynaaminen, sisäisten ja ulkoisten tekijöiden keskinäisestä vuorovaikutuksesta koostuva prosessi. Rikollisuudesta irrottautumisessa on siis äkillisen siirtymän sijaan kysymys vaiheittaisesta siirtymästä rikoksettomaan elämäntapaan. Näihin valintoihin vaikuttavat yksilöllisten taustaominaisuuksien lisäksi rakenteelliset, tilannesidonnaiset sekä kulttuuriseen kontekstiin liittyvät tekijät. (Viikki-Ripatti 2011, 200, Healy 2010b, 419-438 mukaan.)

Edellä kuvattujen tekijöiden vaikutus voi korostua irrottautumisprosessin eri vaiheissa eri tavoin. Tämä vuoksi olemassa olevat teoriat antavat ymmärtää, että on mielekästä erottaa rikollisuudesta irrottautumisen alkuvaihe ja ylläpitovaihe toisistaan. (Healy 2010a, 60.) Maruna ja Farral (2004) jakavatkin rikollisuudesta irrottautumisen prosessin kahteen vaiheeseen. Ensimmäinen vaihe on keskeytys, tauko rikosten tekemisessä (primaaridesistanssi), kun taas toinen vaihe on pysyvämpi rikoksettomuuden tila (sekundaaridesistanssi). (Healy 2010a, 60, Marunan ja Farralin 2004 mukaan.) Rikollisuudesta irrottautuminen vaatii ennen kaikkea ex-rikoksentehtäjäiltä uuden, sopusointuisen identiteetin rakentamista. Tämä prosessi edellyttää, että he ymmärtävät rikollisen menneisyytensä: miksi he tekivät ja mitä he tekivät. Tämän lisäksi heidän tulee ymmärtää, miksi he eivät enää ole sellaisia kuin ennen. (Maruna 2001, 7.)

Rikollisuudesta irrottautuminen onkin syvä muutosprosessi, jossa ex-rikoksentehtäjät uudelleenrakentavat itseään. He tulkitsevat uudelleen mennyttä elämäänsä ja sopeuttavat tulkittua tulevaisuuden pyrkimyksiinsä. Rikollisuudesta irrottautumisessa siis myös identiteetti

muotoutuu uudelleen kohti prososiaalista toimintaa. Muutos ei liity pelkästään rikollisuudesta irrottautumiseen, vaan myös muutokseen ex-rikoksenteikijän havainnoissa ja asemoinnissa ympäröivään maailmaan. Ex-rikoksenteikijälle elämä itsessään on nykyisellään merkityksellistä. (Viikki-Ripatti 2011, 222.) Rikollisuudesta irrottautumisessa ei siis ole kyse vain ikääntymisestä, naimisiin menemisestä tai työpaikan saamisesta. Siinä on kyse siitä, mitä nämä asiat merkitsevät rikoksenteikijälle itselleen ja siitä, tarjoavatko ne riittävästi mahdollisuuksia muuttaa elämässä toistuvia kaavoja. (McNeill & Weaver 2010, 17.)

3 Opinnäytetyön toteuttaminen

Opinnäytetyö on toteutettu Kriminaalihuollon tukisäätiön tukiasumispalveluissa, jossa toimin itse asumisohjaajana. Hain tutkimuslupaa säätiön toiminnanjohtajalta ja sain luvan opinnäytetyön tekemiseen (Liite 1). Opinnäytetyön työelämätahton ohjaajaksi nimettiin asumispalvelupäällikkö, joka toimi opinnäytetyön lukijana työnantajan näkökulmasta työn eri vaiheissa. Opinnäytetyön käytännön asioissa, kuten haastateltavien valinnassa mukana toimi vastaava asumisohjaaja. Idea tukiasumispalvelujen kehittämisestä asiakkaiden elämäntarinoiden avulla otettiin työyhteisössä hyvin vastaan ja sain opinnäytetyön tekemiseen työyhteisön täyden tuen. Tässä luvussa esittelen tarkemmin opinnäytetyön tutkimuskysymykset, ja millä menetelmillä opinnäytetyö on toteutettu sekä miten tutkimusaineisto on kerätty.

3.1 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksillä haluttiin saada esille asiakkaiden kokemukset tukiasumispalvelujen toiminnasta. Halusin tuoda opinnäytetyössä esiin nimenomaan asiakkaiden näkökulman. Kaksi ensimmäistä tutkimuskysymystä liittyvät konkreettisemmin kokemukseen tukiasumispalveluissa asumisesta sekä tukiasumispalvelujen kehittämisestä. Kolmas tutkimuskysymys koskee tuetun asumisen suhdetta rikollisuudesta irrottautumiseen.

Opinnäytetyön kolme tutkimuskysymystä ovat:

- 1) Minkälaisena asuminen Kriminaalihuollon tukisäätiön tukiasumispalveluissa koetaan?
- 2) Miten tukiasumispalveluita tulisi kehittää, jotta ne vastaisivat mahdollisimman hyvin rikostaustaisten palvelutarpeita?
- 3) Mitkä asiat tuetun asumisen mallissa asiakkaiden kokemuksen mukaan voivat auttaa rikollisuudesta irrottautumisessa?

3.2 Teoreettisena lähtökohtana Grounded theory menetelmä

Grounded theory -menetelmän ovat kehittäneet sosiologit Barney Glaser ja Anselm Strauss. He määrittelevät teoksessaan *The Discovery of Grounded Theory* (1967) menetelmän keskeiseksi tehtäväksi sen, että teoria löydetään systemaattisesti kerätystä aineistosta. Tavoitteena on päästä tavanomaista havaintojen kuvausta syvemmälle, tunnistaa ja konstruoida ilmiöön kuuluvat käsitteet ja niiden väliset suhteet luoden näin uutta teoriaa. Grounded theory menetelmä on tarkoitettu ensisijaisesti ihmisten välisen sosiaalisen toiminnan ja vuorovaikutustilanteiden tutkimiseen. Se soveltuu myös näihin liittyvien yksilöllisten kokemusten sekä merkitysten ja merkitysrakenteiden kuvaamiseen. Grounded theory määritellään induktiiviseksi, eli aineistolähtöiseksi menetelmäksi. (Martikainen & Haverinen 2004, 133-134.) Opinnäytetyön teoriaosuus on rakentunut aineistolähtöisesti ja olen soveltanut teoriaosion rakentamisessa Grounded theory -menetelmää.

Aloitettaessa Grounded theory - tutkimusta, aineisto kerätään harkinnanvaraisesti. Sitten, kun käsitteitä on saatu nimetyksi, siirrytään niiden perusteella suunniteltuun teoreettiseen otantaan. Teoreettisella otannalla tarkoitetaan sellaisen aineiston keräämistä, joka täydentää harkinnanvaraisen aineistonkeruuvaiheen analysoinnin aikana esiin nousseita käsitteitä ja näiden käsitteiden pohjalta muodostumassa olevaa teoriaa. (Martikainen & Haverinen 2004, 136-137, Glaserin ja Straussin 1967 mukaan.) Opinnäytetyön keskeiset käsitteet (luvussa 5.3) ovat muodostuneet analysoimalla tutkimusaineistoa ja vertailemalla sitä aiempaan tutkimuskirjallisuuteen tuetusta asumisesta sekä rikollisuudesta irrottautumisesta.

Grounded theory -kirjallisuudesta nousee esiin seitsemän ehtoa, joiden tulisi toteutua tutkimuksessa, jotta voitaisiin puhua Grounded theory -menetelmällä toteutetusta tutkimuksesta. Ensimmäinen ehto on, että tutkimuskohteena ovat yksilölliset kokemukset ja merkitysvaranteet tai sosiaalinen prosessi. Toisekseen tutkimuksen tavoitteena on teorian luominen. Kolmantena ehtona on se, että aineisto on kerätty teoreettisen otannan periaatteiden mukaisesti. Neljänneksi, aineiston analysointi tulee toteuttaa jatkuvan vertailun menetelmää käyttäen. Viidentenä ehtona analyysin tuloksena määritellään ydinkategoria. Kuudes ehto on, että aineiston analyysin jälkeen on laadittu substantiaaliset teoriat. Viimeisenä ehtona on se, että tutkimuksessa on kehitetty virallinen teoria. (Martikainen & Haverinen 2004, 136-137.)

Arvioin Grounded theory -menetelmän soveltuvan opinnäytetyöni lähtökohdaksi hyvin, sillä opinnäytetyön tutkimuskohteena olivat nimenomaan asiakkaiden yksilölliset kokemukset ja sosiaaliset prosessit Kriminaalihuollon tukisäätiön tukiasumispalveluissa asumisesta sekä rikollisuudesta irrottautumisesta. Kuten edellä luvussa 3 todettiin, ei rikollisuudesta irrottautumiseen ole olemassa yhtä tiettyä teoriaa. Myöskään kokemuksista tukiasumispalveluissa asumisesta tai niiden kehittämisestä ei ole yhtä valmista teoriaa luotuna. Tämän vuoksi Grounded theory -menetelmän käyttö opinnäytetyössä on perusteltua. Olen käyttänyt Grounded theory -

menetelmää vain soveltuvin osin, eikä opinnäytetyössä ole kehitetty varsinaisesti uutta teoriaa. Opinnäytetyön tuloksena on kuitenkin teoreettinen ymmärrys siitä, miten Kriminaali-huollon tukisäätiön tukiasumispalveluita tulisi kehittää, jotta ne palvelisivat mahdollisimman paljon rikostaustaisten tarpeita ja heidän tavoitteitaan irrottautua rikollisuudesta. Opinnäytetyön teoriaosuus ja sen rakentuminen Grounded theory -menetelmän avulla on tarkemmin kuvattu luvussa 5.3.

3.3 Elämäkerrallisuus ja narratiivinen haastattelu aineistonkeruumenetelminä

Elämäkertatutkimus eroaa muista metodologioista siten, että siinä ollaan kiinnostuneita yksilöiden elämäkulusta ja heidän elämäkokemustensa merkityksellistämistä. Elämäkertatutkimuksessa näihin merkityksiin pyritään pääsemään elämäkertomusten avulla, joita yksilöt tuottavat omasta elämästään. Elämäkertomuksiksi ymmärretään yksilöiden vapaamuotoiset kertomukset, joihin he valikoivat itselleen olennaiset asiat. Tutkimuksessa näiden elämäkertomusten avulla päästään lähelle sitä, miten yksilöt ovat konstruoineet tietyt sosiaaliset ilmiöt tiettyinä elämänsä aikana, millaisia merkityksiä ne ovat saaneet ja miten nämä merkitykset ovat prosessuaalisoituneet ja mahdollisesti muuttuneet elämän aikana. (Paananen 2008, 23.)

Tutkimuskirjallisuudessa korostuu elämäkerrallisen tutkimuksen soveltuvuus ilmiöiden prosessinomaiseen tutkimiseen. Rikollisuudesta irrottautumisen on eri tutkimuskirjallisuudessa kuvattu olevan prosessi, minkä lisäksi tukiasumispalvelut on polutettu eräänlaiseksi prosessiksi: matkaksi vankilasta itsenäiseen asumiseen. Tämän vuoksi koen, että asiakkaiden elämäntarinoiden kuuleminen ja analysoiminen soveltuu selvittämään niitä prosesseja, joita tapahtuu suhteessa rikollisuudesta irrottautumiseen ja tuetussa asumisessa etenemiseen.

Jotta tutkimusta voitaisiin pitää tutkimusotteeltaan elämäkerrallisena, sen tulisi pohjautua ihmisen elämän tai siihen liittyvien osien narratiiveihin. Tavallisin tapa tuottaa narratiivisia kertomuksia on tehdä se haastattelemalla. (Johansson 2014.) Opinnäytetyössä on käytetty aineistonkeruumenetelmänä narratiivista haastattelua. Narratiivinen haastattelu valikoitui menetelmäksi kolmesta syystä. Ensinnäkin sen avulla on mahdollista selvittää, mitkä asiat haastateltaville itselleen ovat merkityksellisimpiä, eli mistä asioista he haluavat kertoa. Toiseksi, eri tutkimuksissa on tarkasteltu rikollisuudesta irrottautumisen prosessin näyttäytymistä nimenomaan tutkittavien elämässä, minkä vuoksi arvioin narratiivisen haastattelun soveltuvan myös omaan opinnäytetyöhöni. Kuuselan (2015, 25) mukaan kansainvälisiä tutkimuksia rikollisuudesta irrottautumisesta ovat tehneet muiden muassa: Shadd Maruna (2001), Deirde Healy (2010), John H. Laub & Robert Sampson (2003). Näissä tutkimuksissa huomio kiinnittyi siihen, minkälaisena rikollisuudesta irrottautumisen prosessi näyttäytyy tutkittavien elämässä. (Kuusela 2015, 25.) Kolmas syy aineistonkeruumenetelmän valintaan oli yksinkertaisesti se, että se

vaikutti itselleni henkilökohtaisesti kaikkein mielenkiintoisimmalta tavalta toteuttaa opinnäytetyö.

Narratiivisessa, eli kerronnallisessa haastattelussa on tavoitteena saada haastateltava kertomaan tarinoita, jotka liittyvät hänelle tärkeisiin seikkoihin. Kerronnallisella haastattelulla tarkoitetaan sitä, että tutkija antaa kertomiselle riittävästi tilaa. Samalla hän pyrkii esittämään sellaisia kysymyksiä, joihin odottaa saavansa vastauksiksi kertomuksia. Kerronnallinen haastattelu on muotoiltu niin, että se jättää haastateltavan päätettäväksi sen, mistä aloittaa, sekä mitä ja millä tavalla hän kertoo. (Kaasila 2008, 45.) Pyrin toteuttamaan haastattelut hyvin vapaamuotoisena dialogina, jonka tarkoituksena oli saada haastateltava itse kertomaan sellainen tarina, jonka hän haluaa kertoa. Tämän vuoksi yritin muotoilla haastattelun rungoksi tarkoitettut kysymykset riittävän avoimiksi, jotta ne antavat tilaa haastateltavalle vastata haluamallaan tavalla. (Liite 4.)

Kertoja pyydetään yhdellä avauskysymyksellä puhumaan lyhentämättä oman elämänsä kokemuksista ja tapahtumista. Haastattelija pyrkii tarkoituksellisesti olemaan keskeyttämättä kerrottavaa tarinaa ja rohkaisee kertojaa antamaan niin perinpohjaisen narratiivin kuin mahdollista. Kertojan puhuttua, haastattelija kysyy kysymyksiä saadakseen yksityiskohtaisempia narratiiveja kertojan mainitsemista aiheista sekä asioista. (Johansson 2014.)

Haastattelun ideaalina on, että kertoja tuottaisi ensin omasta elämästään ja omista lähtökohdistaan käsin kokonaisvaltaisen kertomuksen, niin sanotun pääkertomuksen. Haastattelun aloittavan kysymyksen tulisi olla hyvin avoin ja ei-johdatteleva. Näin haastateltava saisi asemoida tutkittavana olevan ilmiön merkityksen elämäkokonaisuudessaan ja kertoa elämästään omasta perspektiivistään, eikä tutkijan asettamien kysymysten näkökulmasta. Tämän vuoksi tutkijan tulisi haastattelun aluksi pidättäytyä ohjaamasta tuotettavaa kertomusta kysymyksillään. Haastattelun ensimmäisen vaiheen, eli kokonaisen elämäkertomuksen jälkeen, seuraa haastattelun toinen, syventävä vaihe. Syventävät kysymykset sananmukaisesti täydentävät kertomusta ja varmistavat, ettei kerronta jää liian pintapuoliseksi. Niiden avulla voidaan myös selvittää aiemmin epäselviksi jääneitä kohtia. (Paananen 2008, 24-25.)

Opinnäytetyön haastattelut toteutettiin rennosti keskustellen tukikysymysten (Liite 4) toimituksessa runkona haastattelulle. En siis toteuttanut varsinaista ensimmäistä ja toista vaihetta erikseen, vaan esitin tarkentavia kysymyksiä haastattelun edetessä. Koin tämän olevan paitsi itselleni luontevampaa, myös haastateltaville helpompaa. Suurin osa haastateltavista koki vaipan kerronnan hieman vaikeaksi, kuten alla olevista esimerkkisitaateista voi todeta.

” Elikkä, elikkä. Olen *** ja asustelen tässä tukiasunnossa. Ja tota... Ööh. Mistä hän asti... Mitähän mä nyt lähtisin kertoa? Tai oikein niinku avaamaan tätä?”

”Mä en oo... Tai mun on vaikee... Siks mä annan aika paljon sun kysyy ni mun on helpompi vastata. Ja niinku näät ni sit ku mä puhun ni mulla aihe menee jo tonne ja tonne. Se on ihan hyvä et on tolla vehkeellä (nauhuri) ni saat editoida. Ja sit ku mä aina välillä unohdan sen jutun...”

Tukikysymykset (Liite 4) ohjasivat omalta osaltaan haastateltavien kerrontaa siten, että kertomuksista oli mahdollista löytää vastauksia opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin. Tukikysymykset olivat kuitenkin avoimia ja suuntaa antavia, enkä siksi koe niiden rajanneen haastateltavan vapautta valita kertomustensa sisältöä. Kaikkia tukikysymyksiä ei myöskään ollut tarvetta käyttää jokaisen haastateltavan kohdalla ja toisaalta kysyin myös paljon muita tarkentavia kysymyksiä haastateltavan kerronnan pohjalta.

3.4 Tutkimusaineisto

Sosiaalitieteissä ihmisten kertomukset elämästään ovat jo vuosikymmeniä olleet laadullisen tutkimuksen keskeistä materiaalia. Elämänmuutoksia on erityisen mielekäästä tarkastella tarinalähestymistavasta käsin. Muutoksen hahmottaminen tarinana antaa tapahtumien kululle jonkin mielen, juonen. (Hänninen 2000, 18, 95.) Tutkimusaineistona opinnäytetyössä on käytetty tukiasumispalveluissa, tarkemmin hajasijoitetuissa tukiasunnoissa asuvien henkilöiden elämäkerrallisista haastatteluista saatuja kertomuksia. Tutkimusaineiston analysointivaiheessa tukena on toiminut tutkimuskirjallisuus tuetusta asumisesta sekä rikollisuudesta irrottautumisesta.

Opinnäytetyössä on haastateltu kuutta henkilöä. Haastateltavien henkilöiden valintaan oli kolme perustetta. Ensinnäkin, kaikki haastatellut henkilöt ovat onnistujia. He ovat asuneet tukiasumispalveluissa jo pidempään ja heidän voidaan katsoa olevan hyvässä vaiheessa rikollisuudesta irrottautumisen prosessia (sekundaaridesistanssi), eräänlaista elämänmuutosta. Haastateltujen henkilöiden kohdalla tätä voidaan tarkastella sekä virallisen desistanssin että käyttäytymisdesistanssin näkökulmasta. Toisekseen haastateltavat eivät olleet omia asiakkaitani. Asiakassuhde olisi saattanut jollain tapaa vaikuttaa haastattelutilanteeseen, tai analyysivaiheessa vääristää tulkintoja tehdyistä haastatteluista. Kolmas ja tärkein peruste oli vapaaehtoisuus. Kunkin haastateltavan oma työntekijä kysyi alustavasti asiakkaan kiinnostusta osallistua haastatteluun, minkä jälkeen hänelle annettiin saatekirje (Liite 2). Jokaiselta haastateltavalta pyydettiin erikseen suostumus haastatteluun osallistumiseen (Liite 3). Näiden lisäksi pyrin saamaan haastatteluista mahdollisimman kattavan aineiston, joten haastatteluun kutsuttiin eri ikäisiä, erilaisen rikos- ja asunnottomuushistorian omaavia henkilöitä. Yksi haastateltavista perui osallistumisensa, mutta tilalle saatiin toinen haastateltava ja kuusi suunniteltua haastattelua toteutuivat. Tarkempi kuvaus haastateltavista on seuraavassa alaluvussa.

3.4.1 Aineiston kuvaus, haastateltavat

Aineiston kuvaus on perustana analyysille. Kuvaileminen merkitsee henkilöiden, kohteiden tai ominaisuuksien piirteiden kartoittamista. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 145.) Kaikki haastateltavat olivat miehiä, kuten suurin osa tukiasumispalvelujen asiakkaistakin. Kaksi haastateltavista asui Espoossa, neljä Helsingissä. Neljä haastateltavaa oli aloittanut asumisensa ensin Kinaporinkadun asumisvalmennusyksikössä, josta oli siirtynyt hajasijoitettuun tukiasuntoon. Kaksi haastateltavaa oli aloittanut asumisensa suoraan hajasijoitetussa tukiasunnossa. Lyhimmän aikaa asiakkaana ollut haastateltava oli haastatteluvaiheessa asunut tukiasumispalveluissa yhteensä yhden vuoden ja kahden kuukauden ajan, pisimpään asunut yhteensä kolme vuotta ja kuusi kuukautta.

Nuorin haastateltavista oli 30 vuotias ja vanhin 52 vuotias. Osa haastateltavista oli tullut tukiasumispalvelujen piiriin suoraan vankilasta, osa oli ehtinyt vankeustuomionsa jälkeen asua muualla, tai olla ilman asuntoa ennen tukiasumisen aloittamista. Jokaisella haastateltavalla oli taustalla yksi tai useampi vankeustuomio. Lyhimpään vankilassa ollut haastateltava oli ollut vankilassa noin kuukauden ja pisimpään vankilassa ollut haastateltava oli ollut vankilassa yhteensä yli 15 vuotta.

3.4.2 Aineistonkeruu

Tapasin osan haastateltavista ennen varsinaista haastattelua, jolloin keskustelimme opinnäytetyöstä ja haastattelun luonteesta tarkemmin. Osa ei kuitenkaan kokenut tarvetta tapaamiseen, vaan asioista sovittiin puhelimitse. Olin tavannut jokaisen haastattelemani asiakkaan työni puolesta jossain tilanteessa ohimennen, eli kasvot olivat joka tapauksessa molemmin puolin tutut.

Kaikki haastattelut tehtiin asiakkaiden kotona, yhden tapaamiskerran aikana. Tarjosin mahdollisuutta haastattelun tekemiseen myös esimerkiksi tukiasumispalvelujen toimistossa tai jossain hiljaisessa kahvilassa. Kaikki kuitenkin osallistuivat haastatteluun mieluiten kotonaan. Osa haastateltavista kertoi jännittävänsä haastattelua, mutta tunnelma rentoutui haastattelun alettua ja sen edetessä.

Tapasin melkein kaikki haastateltavat vielä uudelleen haastattelun jälkeen, niin sanotun palkkio-kahvituksen merkeissä. Kaksi haastateltavaa ei ehtinyt, tai kokenut enää tarvetta jälkitapaamiseen. Jälkitapaamisella käytiin vielä haastattelutilannetta läpi. Osa haastateltavista kyselee opinnäytetyön valmistumisesta ja halusi saada valmiin työn itselleen luettavaksi. Osa oli

jäänyt pohtimaan olisiko hänen haastattelustaan oikeaa hyötyä opinnäytetyössä ja olinko saanut selvää heidän puheestaan. Jälkitapaaminen oli mielestäni hyvä tapa purkaa haastattelusta mielen päälle jääneitä asioita ja kiittää haastatteluun osallistuneita tarjoamalla kahvit.

Kun tutkimusaineisto on kerätty, se pitää muuttaa analyysin mahdollistavaan muotoon. Haastatteluaineiston kohdalla se tarkoittaa nauhoitusten muuttamista tekstimuotoon. Haastatteluaineiston muuttamista tekstimuotoiseksi kutsutaan litteroinniksi. Haastatteluaineiston muuttaminen tekstimuotoon helpottaa tutkimusaineiston analysointia, eli aineiston järjestelmällistä läpikäyntiä, aineiston ryhmittelyä ja luokittelua. (Vilkka 2015, 137.) Kaikki kuusi haastattelua nauhoitettiin ja litteroitiin. Lyhin kuudesta haastatteluäänitteestä oli pituudeltaan 32 minuuttia, 25 sekuntia ja pisin äänite kesti 1 tunnin, 52 minuuttia, 26 sekuntia. Kaikkien äänitteiden yhteenlaskettu kesto oli 5 tuntia, 54 minuuttia, 30 sekuntia. Litteroitua tekstiaineistoa tuli yhteensä 119 sivua käytettäessä täsmälleen samoja malliasetuksia kuin opinnäytetyössä, jolloin fonttina on Trebuchet MS 10 ja riviväli on 1,5. Erottelin haastattelut litterointivaiheessa toisistaan numeroimalla jokaisen haastattelun ykkösestä (1) kuutoseen (6) myöhempäälle analysointia varten.

4 Aineiston analyysin vaiheet - narratiivien analyysi luokittelusta teemoihin

Kirjallisuudesta löytyy monia tapoja toteuttaa narratiivista analyysia. Kategorinen lähestymistapa on hyödyllinen silloin, kun tutkijan päähuomio kohdistuu ilmiöön, joka on jollekin ihmisryhmälle yhteinen. Jokainen kertomus jaetaan osiin ja eri kertojien tuottamat, tiettyyn kategoriaan kuuluvat katkelmat kootaan yhteen. (Kaasila 2008, 46, Lieblin, Tuval-Mashiachin ja Zilbertin 1998 mukaan.) Kertomusten jakaminen osiin tapahtuu usein niiden sisältämien keskeisten teemojen mukaisesti. Kategorista lähestymistapaa kutsutaan narratiivien analyysiksi. Vertailemalla systemaattisesti aineistokatkelmia, pyritään kertomusten joukosta löytämään yleisempiä, käsitteellisiä ilmenemismuotoja (Kaasila 2008, 46, Polkinghornen 1995 mukaan).

Yhteisenä ilmiönä jokaisen haastateltavan kohdalla voidaan ajatella olevan halu rikollisuudesta irrottautumiseen. Tämän vuoksi päätin käyttää juuri narratiivien analyysia käydessäni läpi haastattelumateriaalia. Narratiivien analyysi kohdistaa huomion kertomuksen luokitteluun eri luokkiin, esimerkiksi tapaustyyppien, metaforien tai kategorioiden avulla (Heikkinen 2001, 122). Seuraavaksi esittelen tarkemmin, miten toteutin aineiston luokittelun omiin kategorioihinsa ja edelleen teemoittelun kategorioissa havaittavista yhteneväisyyksistä.

Aineiston luokittelu on olennainen osa analyysia ja se luo pohjan, jonka varassa haastatteluaineistoa voidaan myöhemmin tulkita sekä yksinkertaistaa ja tiivistää. Luokat voidaan mieltää käsitteellisiksi työkaluiksi, joiden varassa voi kehittää esimerkiksi teoriaa, tai nimetä abstrak-

tilla tasolla suuresta aineistomassasta tärkeät ja keskeiset piirteet. Usein laadullista tutkimusta tekevä pohtii, miten luokkia synnytetään tai luodaan. Kriteerit luokkien muodostamiselle ovat yhteydessä tutkimustehtävään, aineiston laatuun sekä tutkijan omaan teoreettiseen tietämykseen asiasta. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 147-148.)

Aloitin aineiston analysoinnin tekemällä ensimmäisen analysointikierroksen jo aineiston litterointivaiheessa. Litteroituani kaksi ensimmäistä haastattelua havaitsin niissä yhtäläisyyksiä ja aloin kerätä havaintojani jokaisesta haastattelusta erilliselle paperille ranskalaisin viivoin. Tämän jälkeen luin litteroidun aineiston läpi yksi haastateltava kerrallaan. Luokittelin haastateltavien elämäntarinat opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä silmällä pitäen kuuteen kategoriaan: *lapsuus, nuoruus ja aikuistuminen, elämä ennen tukiasumispalveluihin tuloa, päätös elämämuutoksesta ja tukiasumispalveluihin hakeutuminen, päätöstä tukevat tekijät ja tukiasumispalveluissa asuminen sekä tulevaisuuden suunnitelmat.*

Aineiston luokittelun jälkeen on useimmiten vuorossa aineiston uudelleen järjestely laaditun luokittelun mukaisesti (Hirsjärvi & Hurme 2008, 149). Käytin aineiston uudelleen järjestelyssä apuna värikoodeja ja kokosin eri kategorioihin liittyvät kertomukset omille erillisille papereille. Etsin jokaisesta haastattelusta ensiksi lapsuuteen liittyvät kertomukset, alleviivasin ne vihreällä ja kokosin nämä kertomukset erilliselle paperille. Tämän jälkeen kävin haastattelut uudelleen läpi yksitellen ja etsin kaikki nuoruuteen ja aikuistumiseen liittyvät kertomukset, jotka alleviivasin sinisellä ja kokosin kertomukset jälleen erilliselle paperille. Toimin näin jokaisen määrittelemäni kategorian kohdalla niin kauan, kunnes olin saanut läpikäytyä jokaisen kategorian.

Hirsjärvi ja Hurme (2008) tarkoittavat teemoittelulla sitä, että analyysivaiheessa tarkastellaan sellaisia aineistosta nousevia piirteitä, jotka ovat yhteisiä usealle haastateltavalle. Analyysistä esiin nousseet teemat pohjautuvat tutkijan tulkintaan haastateltavien sanomisista. On hyvin epätodennäköistä, että kaksi haastateltavaa ilmaisevat saman asian täysin samoin sanoin, mutta tutkija koodaa ne kuitenkin samaan luokkaan. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 173.)

Koottuani haastattelumateriaalit omiksi kategorioikseen, aloitin aineiston varsinaisen teemoittelun. Etsin erikseen jokaisesta kategoriasta tiettyjä teemoja, joita oli löydettävissä useammasta haastattelusta. Osasta haastatteluja oli löydettävissä useampikin samaan kategoriaan sopiva teema, mutta osasta haastatteluja löytyi vain jokin kategorian teemoista. Esimerkiksi lapsuuden kategoriaan saattoi liittyä saman haastateltavan kertomus väkivallan kokemuksista mutta myös normaalista lapsuudesta, toisaalta osa haastateltavista kertoi lapsuudesta vain jommastakummasta. Eri kategorioiden teemat on kuitenkin nostettu esiin niin, että jokaisesta haastattelusta on ollut löydettävissä ainakin yksi teema jokaiseen kategoriaan. Kaikki haastattelut ovat siis edustettuna jokaisessa kategoriassa.

Olen seuraavassa jakanut määrittelemäni kategoriat omiksi alaluvuikseen ja esittelen niissä esiin nousseet teemat tarkemmin käyttämällä suoria lainauksia haastatteluista. Tutkija vahvistaa argumentointiaan haastatteluotteilla (Hirsjärvi & Hurme 2008, 194). Haastateltavien anonymiteetin suojaamiseksi, en ole eritellyt edes numeerisesti sitä, kenen haastattelusta mikäkin katkelma on. Olen käyttänyt lainauksia monipuolisesti jokaisesta kuudesta haastattelusta. Olen tarvittaessa erotellut oman puheeni haastateltavasta merkitsemällä kirjaimen O (opiskelija) ja kirjaimen H (haastateltava). Lisäksi olen poistanut nimet haastatteluista, joten haastateltavan puhuessa omasta työntekijästään, olen merkinnyt sulkeisiin kirjaimen T (työntekijä). Vankiloiden tai kaupunkien nimien kohdalla olen merkinnyt sulkeisiin viivan (-). Haastateltavan miettiessä tai pitäessä tauon, olen merkinnyt kolme pistettä lauseen loppuun. Mikäli olen yhdistänyt katkelmia saman henkilön haastattelusta ja jättänyt joitain osia välistä pois, esimerkiksi tunnistettavuussyistä tai olennaisimman tiivistääkseni, olen merkinnyt väliin kolme viivaa ---.

4.1 Lapsuus

Ensimmäinen lapsuudesta selkeästi löydettävissä oleva teema, oli **kokemus normaaliudesta**. Neljä haastateltavaa toi lapsuudesta puhuessaan esiin sen, että perheessä elettiin ihan normaalia elämää ja lapsuudessa oli oikeastaan paljon hyvää.

”Meillä oli hyvin tavanomainen koti vielä. Meillä oli kiva... Asuttiin tota, omakotitalossa minkä isäukko rakenti. Porealtaita myöten meillä oli siellä kaikki. Et mä oon sillä lailla saanu elää kyllä tosi hyvän lapsuuden. Et mul on kaikki ollu sillai että... Mä oon asunu tuolla maalla, niin se oli kiva siitä et mulla oli kummatki mummot ja papat asu siinä, siinä samassa kylässä.”

”No mul on ollu ihan hyvä lapsuus, että tota... Mul oli sillee normaali. Tai meen porukat eros joskus ihan pienenä, oisinko mä ollu joku suunnilleen 4-6 vuotias. Mä en muista ihan tarkalleen, mut silloin mejän porukat eros. Sit siihen tuli niinku isäpuoli. Ja se oli semmost ihan normaalii perhe-elämää, et porukat kävi niinku töissä ja mä kävin... Tai me käytiin siskon kans kouluu sitte.”

Toinen lapsuuden teemoista oli **väkivalta**. Kolme haastateltavaa kertoi lapsuuteensa liittyneen jonkinlaista, joko henkistä tai fyysistä väkivaltaa.

”Siinähän ne miinusmerkit tulee varmasti sitten että kun isäukko kun on semmonen... Sosiaalisesti... Ei siihen onneks liittynyt mitään väkivaltaista. Tai siis semmosta väkivaltaa. Mutta semmosta henkistä terroria. --- Ku se isäukko tuli

kännissä möykkäämään siihen... Ja ne kaikki haukkumiset siihen päälle, että sää oot vaan tommonen. Et ei se itsetunto niin, ei se itsetunto sieltä ainakaan noussut sitten että. --- Se miten se osas latistaa, niinku äidiltä, siskolta... Just puhuttiin siskon kans täst samasta asiasta ja edelleenkin se on sitä mieltä et... Et me kaikki sairastuttiin jollain tavalla siinä. Et meen itsetunto on lähtökohtaisesti niinku miinus 300. Ku oliski nollassa, mut ku se on miinus niin paljon.”

”Se lapsuus niin, se on surullinen tarina. Et siinäähän harjoteltiin kolmesta kolmeentoista olemaan nyrkkeilysäkki. Et siis tota niin... Siinä mitattiin ensimmäisen kerran se, että... Siinä yritettiin viedä luonne ja muut mutta tota... Ku mähän en antanu periks. Enkä tuu koskaan antaa muutenkaan periks. Se yritti viedä tahtoa se äijä.”

”H: Niin siit lapsuudesta että... Se nyt oli aika vaikee mun kohdalla koska tota niin... Toinen vanhemmista tota teki niin paljon töitä et jäi sitä vapaa-aikaa niin vähän et se meni sit juomiseksi se vapaa-aika. Se vähäenkin. Ja se aiheutti perheriitoja, eli väkivaltaa. --- Se oli sitä pikkusiskon ja ittensä suojelemista siinä ja... Niin ei miltään fyysiseltä, vaan siltä et... Siltä näkemiseltä.

O: Niin se kohdistu äitiin sitte?

H: Joo. Ja tota niin... Mä en tiedä mitä arpia se on jättäny. Mut takuuvarmasti jotain, koska kyl se niin hyvin tuol muistis on pysyny että...”

Kolmantena teemana voidaan haastatteluista nostaa **epävakaus**. Kolmella haastateltavalla oli taustallaan useita eri asuinsoitteita johtuen joko vanhempien erosta seuranneista muutoista tai sijoituksista lastensuojelulaitoksiin.

”Mä oon lapsuuden asunu semmoseen viiteen vuoteen kotona. --- Sitte oon ollu nuoresta saakka niin, lastenkodeissa.”

4.2 Nuoruus ja aikuistuminen

Nuoruuteen ja aikuistumiseen liittyvistä teemoista selkein oli **päihteidenkäyttö**. Kaikki kuusi haastateltavaa kertoivat päihteidenkäytöstään. Neljällä kuudesta päihteidenkäyttö oli alkanut jo hyvin nuorena, kun taas kaksi haastateltavaa kertoi päihteidenkäytön alkaneen vasta myöhemmällä iällä. Neljällä kuudesta päihteidenkäyttö oli muodostunut hoitoja vaatineeksi ongelmaksi, kaksi muuta olivat saaneet päihteidenkäytön hallintaan itsenäisesti.

”Kävin sen intin ja tota, intin jälkeen mä erosin tästä, siitä mun ensimmäisestä vähän pidemmästä suhteesta silloin sitten ja aloin vetää kamaa sit kaksikymppisenä. Kamaa ja röökiä samaan aikaan. Sit mä vedinki aineita sillai et jouduin vankilaan ekan kerran.”

”Rankkoja päihdevuusia varsinkin silloin niinku... Tai semmosta rappiokäyttö... Tai rappio ja rappio mutta niin... Kovaa aineiden käyttöä silloin alkuun, nuorempana varsinkin et tota. Se kyllä häiritsi kaikkee kehitystä ja tolla tavalla. Mut sitten siitä... Mä en halua olla mikään nisti tai spurgu. Niin mä haluan pärjätä. Ja sitte mä ymmärsin et en mä voi niit sillä tavalla käyttää. Et mä oon päässy sen kans sillai niinku, hyviin väleihin.”

Toinen nuoruuteen ja aikuistumiseen liittyvä teema oli **osattomuus**. Viiden haastateltavan kertomuksesta on löydettävissä osattomuuden piirteitä liittyen joko kodin perhesuhteisiin tai ystäväpiiriin. Osalla haastateltavista osattomuutta oli löydettävissä jo lapsuudesta asti, osalla se liittyi selkeämmin nuoruuteen ja aikuistumiseen. Neljällä haastateltavalla osattomuuden teemaan liittyi myös hakeutuminen itseään huomattavasti vanhempien seuraan.

”Kotona meni... Äidin uus mies ei halunnu mua niinku sinne.”

”Että mähän olin niinku semmonen murheenkryyni sille koko kylälle. Enkä mä tiedä oliks ne musta huolissaan, vaan mulla oli... Mä olin oikeastaan semmonen, persona non grata. Eliikkä mä aiheutin vaan niinku... Mä en ollu enää tervetullut kenenkään kaverin luo kylään ja... Koska tota, mä aiheutin vaan ongelmia kaikille.”

”No just, väärään porukkaan ajauduin ja sit sillee. --- Vanhempia, mä olin kaikist nuorin silloin.”

”No siis mä oon ollu silloin, silloin ku himas ei voinu olla ja siinä mun pihalla oli semmosii vanhoja rosvoja ja silloin kymmenen ikäsenä niin ne vaan otti mut siihen ku näki ettei oo himas hyvä olla.”

Kolmas nuoruuteen ja aikuisuuteen liittyvä teema oli **pystyvyys**, onnistumisen kokemukset. Neljä haastateltavaa kertoi onnistumisen kokemuksistaan joko urheilu- ja harrastusmenestyksen, armeijan tai koulutuksen loppuunsaattamisen muodossa.

”Ku silloin oli sen faijan älyttömän työnteon ansiosta sitä rahaa vaik harrastaa mitä, mut ei se mitään kuitannu tietenkään. --- Tykkäsin ja pärjäsin ja noin

poispäin ja sitte... Noh. Sitte ne loppu ne harrastukset ku alko tää päihdeharrastus. Sen armeijan jälkeen niinku kovemmin.”

” Aloin siitä sit käymään ammattikoulua. Ja ammattikoulun mä oon käyny kokonaan. Sit mä sain ajokortin ku täytin 18 vuotta ja mä muutin himasta veke. --- No sit mä lähdin inttiin. Ja mä kävin intin.”

4.3 Elämä ennen tukiasumispalveluihin tuloa

Aikaan ennen tukiasumispalveluihin tuloa on jokaisen haastateltavan kohdalla selkeästi liitettävissä asioita, jolle olen valinnut yhteiseksi teemaksi erään haastateltavan käyttämän termin **kaottisuus**. Viidellä haastateltavista oli taustalla useita tuomioita eri vankiloissa ja neljällä asunnottomuutta johtuen parisuhteen päättymisistä, vuokraveloista tai asumisen häiriöistä.

”Ne kolme ensimmäistä tuomio oli... Tai kaks ekaa oli sakkoelinkautisii, eli kolme kuukautta ja kolme kuukautta. Sit oli kolme vankeustuomio ja ne oli jotain vuoden, vähän alle tai vähän yli vuoden mittasii. Et niistä jäi istuttavaa aina se kaheksan tai kuus kuukautta tai jotain tällasii. Sit tää viimesin oli kolme piste kaheksan vuotta mistä istuin kaks ja puol vuotta ja sieltä tulin teille tänne sitte.”

”On vaikeeta sitte päästä tällee luottotiedottomana yhtään mihinkään. Tai saada sitä asuntoo. Ku mulla jäi sinne tota, kaupungille jäi joskus sitä vuokravalkaa siitä edellisestä asunnosta. --- No mä oon asunu oikeastaan kavereitten luona, olinkohan mä melkein viis vai kuus vuotta asunnottomana ennen ku mä sain tän kritsin kämpän. --- Sillee et mä asuin yhden kaverin huoneessa, lattialla ennen tätä. Tai ennen sitä tukiasumista.--- Se oli tosi semmosta sekavaa. Erittäin sekavaa semmosta.”

”Sit se on ollu sitä semmosta... Ulkoruokinnassa poikamiehenä ja... Sitä vetämistä ja... Linnaan ja vetään ja linnaan ja pois ja vetään ja... Siitä ei meinannu tulla... Sit mä rupesin ihan tosissaan sitä asuntooki hoitaan mut en mä saanu oikein mistään sitä ja... Sitte. Sitte me tullaanki siihen ku me nähtiin niinku teijän, krimin porukan kans.”

Toinen teema tässä kategoriassa on **ulkoinen motivaatio**. Neljä haastateltavaa kertoi elämässään ollen paljon hyviä hetkiä, rikoksettomuutta ja päihhteettömiä kausia ennen tukiasumis-

palveluihin hakeutumista. Jokaisella neljällä haastateltavalla hyviin hetkiin ja päihteettömyyteen liittyi jokin ulkoinen tekijä, kuten uusi parisuhde, lasten syntymä, koulutus tai työpaikan saaminen.

”Kolmisen vuotta mä laskin et ois ollu sitä raittiutta. Sitä täyttä raittiutta siinä. --- Et nää lapseni ensimmäiset vuodet niin, mä olin täysin mukana siin touhussa. --- Me elettiin niinku normaali perhe. --- Uus parisuhde, lapsi tullut, ihana asunto se kolmio, 73 neliöinen kolmio, siisti. Se oli koti. Se oli niinkun oikeesti koti. Mut sitte taas. Rämpsistä. Mitähän siinä sitten tapahtu... Niin. Sitten ne lähti menemään. Lapsi ja ne muutti pois, lapsen äiti. --- Et ne ku muutti pois... Alko se käyttö uudestaan taas.”

”H: Mä kävin siinä koulun jossain vaiheessa. Ja sitte olin töissä pitkän aikaa. Mut sit tapahtu jotain juttuja ja sitte tota... Niin.

O: Mitä juttuja siinä tapahtu?

H: No eiku... Mulle tuli se ero siinä ja sitte... --- Sit siin tapahtu vähän semmonen niinku lumipalloeefekti tai semmonen. Et yks asia johti toiseen ja toinen toiseen. Ja sit tuntu et on helppo turvautuu päihteisiin. Et ei tarvi miettii.”

Myös **positiiviset kokemukset vankeusajalta**, kuten vankilassa käyty ohjelmatyö tai muu toiminta vankeusaikana nousi esiin neljällä haastateltavalla.

”Et mähän tein tosi paljon töitä siellä. Et mähän kävin koulua ja niitä kaiken maailman kursseja siel vankilassa. Et niinku väkivallattomuus... Tämmösiä näin. Kaikkia mahdollisia mitä vaan pysty käymään et mitkä edesauttaa sitä mun tulevaa siviiliä. Sitä vapaana elämistä.”

”Mä kävin talonrakentajan ammattitutkinnon tuolla (-) ammattiopistossa (-) avovankilan aikana että... Se tukee tota mun ammattii niinku.”

4.4 Päätös elämänmuutoksesta ja tukiasumispalveluihin hakeutuminen

Selkein elämänmuutoksesta päätöksen tekemiseen liittyvä teema oli **kyllästyminen**. Neljä haastateltavaa toi esiin kyllästymisensä joko vankilakierteeseen tai päihteidenkäyttöön sekä ihmisiin, joihin ei voinut luottaa. Kolme haastateltavaa pohti myös iän vaikutusta rikolliseen elämään kyllästymissä.

”On niin monta vuotta linnassa ollu et ei... Kyl mä oon nähny mitä se on. --- Et ennenmin mä elän vähän köyhemmin ku varastan vähän rahaa ja oon taas kiinni.”

”No esimerkiks ne vankilatuomiot. Ne on ihan saatanan raskaita ja sitte se kaikki maailma, mä kyllästyin siihen ihan totaalisesti. Koska ei oo mitään muuta ku selkään puukottajii ja kusettajii. Sit ku on ite umpirehellinen ni mä en... Mä en sopeudu sinne.”

”Se on oikeastaan... Se muuttu jo oikeastaan ennen jo tota tuomiookin se muuttu. Tai mä muutuin tai jotain. --- Emmä oikeastaan tiedä mitä siinä... Kai tullu vaan järkee päähän sitte. Tai aikuistunu sillee jotenkin. Ainaki vähän.”

Toinen päätöksen tekemiseen johtaneista teemoista oli **sisäinen motivaatio**. Neljä haastateltavaa nosti esiin sen, miten oma halu muuttaa elämäänsä on vaikuttanut kaikista eniten päätökseen irtautua rikollisuudesta ja muuttaa elämänsä suuntaa. Erona aiempaan, ulkoisen motivaation teemaan, haastateltavat kuvasivat tässä omassa itsessään tapahtuneita muutoksia, joihin eivät enää vaikuttaneet niin paljoa ulkoiset tekijät, kuten parisuhde, lapsen saaminen, opiskelu tai työ.

”O: No mitä sä aattelet, mikä kantaa sitä muutosta, mitä sun ajattelussa on tapahtunu?

H: Ihan rehellisesti sanottuna niin... Vaikka lapsi varmaan pitäis sanoo ekana niin mun on sanottava et toi NA-ohjelma on yks. Niin se on mulle itelle semmonen niinku henkinen... Mä olen hengellinen ihminen muutenkin. --- Niin se on ainaki semmonen, mikä pitää mut niinku raiteilla.”

”O:Niin sul on tullu siitä sit se kokemus et sua on jeesattu?

H: Niin se, se onki se juttu kato ku mä en oo... Ymmärränhän mä sen et miksei sitä kokemusta oo aikasemmin tullu. Ku enhän mä olis halunnu ottaakaan mitään apua vastaan. Ku sehän vaatii sitä et mä suostun ottamaan sen. --- Mä pähkäilin, et mä haluan ehkä nyt tehdä tälle asialle jotain ja tota... --- Joo. Et ensin mä päätin et mä teen jotain ja sit mä otin selvää et mitä mä voin tehdä. -- Se lähtee tietenki siitä et mulle itelle tuli halu muuttuu. Se oli ensimmäinen juttu.”

Tukiasumispalveluihin hakeutumiseen liittyi selkeimmin yksi teema: **epätietoisuus**. Viisi haastateltavaa ilmaisi, ettei tiennyt tukiasumispalveluihin hakeutuessaan, minne oikeastaan oli

menossa. Kaikki viisi puhuivat siitä, että joku muu taho oli ohjannut heidät tukiasumispalvelujen piiriin.

H: Ne hoiti ne mun omat hoitajat tän.

O: Niin et sä et hirveesti tienny tästä paikasta sitte?

H: Nii, en.”

”Mä sekotin aikanaan kritsin ja krisin. Et mä oon sekottanu näitä pitkään ja tota... Et ku mä tiesin krisin. Siis kris. Et niinku sen mä tiesin aikasemmin, mut en kritsiä. Ja mä olin sekottanu, tai monikin sekottaa niitä mut... Et mä tiesin kyl krisin toiminnasta ja mä luulin et mä oon siihen lähdössä mukaan. Et en mä oikeastaan... Et päihdeohjaajan luona kävin itseasias juttelemas aika paljon.”

”En mä oikeastaan tiennytkään silloin. Mut joku sano mulle, et kannattaa sieltä hakee, jos et muualta saa asuntoa. --- Oisko se ollu niin vankilan joku sosku. Siinä ku juteltiin ja mä kerroin mun elämästä vähän samalla lailla ku nytkin niin sit ne tuli siihen päätökseen, et ku on vähän päihkeitä ni ehkä sit tää olis mulle parempi vaihtoehto ku... Ois ollu toinenki mahdollisuus päästä jonnekin mut... Se ei nyt sit ollu mun päätettävissä sitte.”

4.5 Päätöstä tukevat tekijät ja tukiasumispalveluissa asuminen

Elämänmuutosta tukeviin tekijöihin kuuluu olennaisena osana itsensä tunteminen ja oman **identiteetin muuttuminen**. Kaikki kuusi haastateltavaa puhuivat siitä, että elämä on ollut erilaista aiemmin. Neljä haastateltavaa toi suoraan esille sen, että on itse ollut erilainen ja että muutos on tapahtunut itsessä.

H: Se että me saatiin ton (T) kans mun kaaliin ymmärrys menemään et mä oon... Ettei mun tartte kantaa sitä... Olla loppuelämäni se rikollinen, tai se kova jätkä.

O: Mikäs sä nyt sit oot?

H: Tavis.

O: Mitä se tarkoittaa?

H: Mä oon niinku joku muuki tuolla. Mä voin kävellä kadulla ja mul ei oo semmosta oloa et mua kaikki kattoo. Niinku kyttää ja kattoo et tos on rikollinen. Et tossa menee, entinen sitä ja entinen tätä.”

”Se on nyt täs puolentoista vuoden aika ollu sellanen... Työnsarka. Et niinku yrittäny oikein niinku tosissaan päästä eroon niist piireistä ja... Siin on ollu kyl

työtä. Puhelinnumeron vaihtumista sun muuta ja sit tulee koko ajan silti niit puheluita et mee hankkii sitä ja tätä ja et voinks mä hoitaa. Ku se entinen identiteetti oli semmonen että mitä tahansa ni 'joo mä hoidan'. Ja sit ollaan vankilassa ja näin pois päin.”

Toinen päätöstä tukeviin tekijöihin liittyvä teema oli **toimijuus**, joka nousi esiin viidellä haastateltavalla. Haastateltavat puhuivat siitä, miten tärkeää on, kun voi itse vaikuttaa omiin asioihinsa ja saa olla rauhassa. Hallinnan tunnetta oman elämänsä suhteen pidettiin tärkeänä.

”Asiat saa hoidettuu ite, mihin ei ennen oo ollu ees kiinnostusta ja tota... Nyt tosiaan ku nää kämppäjutut rupee oleen näin hyvällä mallilla, niin koko ajan parempaan päin. Ja se tuntuu hemmetin hyvältä.

”Ja että mä saan edelleen niin paljon ku mahollista, ni päättää ite omista asioistani. Ettei mitään holhousa tuu eikä mitään muutakaan että... --- Tää asunto. Ku mä saan tääl rauhas olla. Et silloin ku mä olin kadulla ni ei sitä voinu keskeyttää... Et yhtäkkii ois selvin päin, mihin mä olisin menny nukkumaan? Ei. Nyt nää on kaikki ollu mulle mahdollisia. Et tää asunto mahdollistaa mulle melkein kaiken. Melkein kaiken. Sit homma lähtee pelaamaan. Tää homma lähtee pelaamaan ku mul on kämppä.”

Tukiasumispalveluissa asumisessa tärkeimmiksi koetuiksi asioiksi nousi neljä eri teemaa. Ensimmäinen niistä oli **luottamus**, jonka nosti esiin viisi haastateltavaa. Haastateltavat liittivät luottamuksen teeman joko luottamukseen tukiasumispalvelujen työntekijöitä kohtaan tai siihen, että luottamus itseen ja omiin kykyihin oli kasvanut tukiasumispalveluissa asuessa. Luottamus työntekijöihin koettiin tärkeäksi ja haastatteluista nousi esiin se, että se vaatii pitkäjänteistä työskentelyä puolin ja toisin.

”Et en tiiä sitte, mikä se on se... Yks yksittäinen tekijä. Tai että (T) kans jotenki natsas se homma. Se on siitä harvinainen, et ku me sovittiin alusta asti että toisillemme ei valehdella. Ni mä luotan siihen. Ja se voi luottaa muhun. Ja se on aika paljon, tai se on ihan helvetin paljon. Että se ei niinku toteudu, se toteutuu äärimmäisen harvoin niinku ihmissuhteissa yleensäkin. Ja siin on selkeesti totanoinniin, et se asia minkä se tekee niin se tuntuu oikeelta. Et ei oo mitää semmosta niinku viranomaisvääntö. --- Sikshän tää onki niin makee juttu et tää on kehittyne sillä tavalla. Et ku mä oon... Yhteiskuntakriittinen ja viranomaiskriittinen kaveri et tota... Mun on vaikee tottua viranomaisiin. Mut mä en kato (T) niinku viranomaisena. (T) on päässy niinku ohi sen. Mun viranomaisosuuden.”

”... no sust ei oo mihinkään, sä et kykene siihen ja sä et pysty tohon ja... Niit sanoja mä en kestä enää kuunnella, vaik sen sanois kuka. --- Mä oon kuullu sitä elämässäni niin paljon. Ja (T):ssä se... Ku nää on koko ajan ollu et sust on johonkin. --- Nyt mä tiedän, et must on johonkin.”

Luottamuksen rakentamiseen ja sen säilyttämiseen myös kehoitettiin kiinnittämään erityistä huomiota. Kolme haastateltavaa toivat esiin sen, että vankilasta vapautuneet eivät lähtökohdaisesti luota viranomaisiin tai muihin tahoihin kovinkaan herkästi. Tällöin on ensisijaisen tärkeää, että annetuista lupauksista pidetään kiinni.

”Et ei luvata mitään sellasta, mitä ei pystytä pitämään. Koska semmonen vanki, tai niinku ihminen joka on just tullu vankilasta... Joka yleensä on aikalailta käyttäjäkin. Eläny tuol paskamaailmassa missä valhe on arkipäivää, tai tyhjät lupaukset. --- Ku siis yhdessä vaiheessa mulle luvattiin niinku tätä tukikämppeä. -- Et lupailtiin semmosia niinku asioita mut sitte yhtäkkii unohdettiinki ne mukamas. Ja mä oon kuullu... Siis sielt on paljon kuulunu niitä, et annetaan ymmärtää et se jatkoasunto on ihan nurkan takana... --- Ni ei pidä antaa semmosii lupauksii mitkä ei oo lähelläkään totta.”

Toinen tukiasumispalveluihin liittyvistä teemoista oli **konkreettinen tuki**, joka nousi esiin viidellä haastateltavalla.

”Se apu ja tuki niinku kaikessa... Kato ku en mä pysty täyttämään... Mä en pysty mennä viranomaisille ollenkaan, jonneki sossuun tai lääkäriin. Jos mun piti mennä lääkäriin ni mun piti ottaa valvoja tai (T) lääkäriin. Ku se päättyy aina hätärakettiin jos mä meen arvauskeskukseen... --- Mut ne on auttanu mua. Vittu niinku tiiätsä, tyyliin kävelemään. Hengittämään. Ku en mä... Mä oon eläny niin erilaista elämää sen homman. Ja sit yhtäkkii pitäis... Enhän mä vieläkkä o o täytänny sossulappuja kertaakaan.”

Kolmas merkittävä teema oli **kontrollin** merkitys asumisen tuessa, jonka nosti selkeästi esiin neljä haastateltavaa. Kaikki neljä kokivat hyvänä asiana sen, että asuminen on ainakin alkuun ollut kontrolloidumpaa.

”Tää oli hyvä mulle semmonen, alkuun vähän valvottu.”

”Tää on ollu mulle ainakin ihan hyvä. Ihan hyvä et joku vähän niinku ruoskii että maksa vuokrat. Ku mä oon aina ollu niis vähän huono. Et vähän... Kattoo perään.”

Neljäs tärkeä haastatteluista löydettävissä oleva teema oli **yksilöllinen kohtaaminen**. Neljä haastateltavaa koki yksilöllisen kohtaamisen erittäin merkittävänä tekijänä omassa muutosprosessissaan ja kuntoutumisessa ylipäätään.

”Erittäin positiiviset mielikuvat. Muutenki tota henkilökunnasta ja sit ylipäänsä täst polusta että... Tää on ihan helvetin hyvä. Et jos joku ei raitistu niin nopeesti ni sit on kauemmin Kinaporinkadulla tai tukiasunnossa tai mitä ikinä. Tai et pystyy säätää helposti tätä. Et täähän on.. Tää on ihan hyvä. Eikä oo niinku sen kans et saaks varattuu joltai työntekijält aikaa jos on jotain asiaa. Et ei se oo ku puhelinnumeron päässä aina.”

”Ja siinä on myöskin se yks juttu mikä... Et mä tiiän et mua on kohdeltu niinkun eri tavalla kun normaalisti muita. Mutta se on niin harvoin ku joku haluaa ymmärtää ja näkee sen niinku kaiken tän mun... --- Et voi niinku ymmärtää erilaisiakin tyyppejä. Tai et on erilaisia polkuja päästä siihen totanoin niin päämäärään. --- Et meit on erilaisia ihmisiä. --- Ni nää on antanu mulle mahdollisuuden. Ja ilman sitä ei ois tullu mitään.”

4.6 Tulevaisuuden suunnitelmat

Tulevaisuuden suunnitelmissa esiin nousi selkeimmin kaksi teemaa, joista ensimmäinen oli **osallisuus**. Johonkin yhteisöön kuulumisen ja sosiaalisten verkostojen merkitys korostuivat jokaisen kuuden haastateltavan kohdalla. Lisäksi koettiin tärkeäksi, että voi olla jollain tavalla omalla osaamisellaan, taidoillaan tai läsnäolollaan avuksi muille.

”Täs on tosi hyvät naapurit. Ne tuo aina jouluna tänne kahvia ja pullaa. Ykski päivä soitti tohon... Avasin oven ni siel oli naapurin rouva, sano et ’toin sulle tätä mustikkapiirakkaa’. Hehheh. --- Et täs on tosi hyvät naapurit. Ja hyvä sauna tuolla alhaalla. Käydään aina porukalla siinä. Setän kanssa, se on samanikäinen ku minä. Laitetaan folioihin makkaraa ja kiukaalle. --- Oottelen nyt vaan et saisin (-) asunnon. Et se ois vaikka vähän lähempänä jotakin... ”

”Niin siis se työkokeilu. --- Ku enhän mä oo ikinä ollu töissä. Et onhan se nyt iso juttu, siis oikeestikin. Vaikka se voi kuulostaa äkkiseltään et ei se niin iso juttu oo, mut onhan se iso juttu. --- Tottakai oon tosi innoissaan. Ja tottakai mä ymmärrän senkin että sen kaltasta toimintaa se vaatii et jos haluaa niinku tätä elämänsä sillai... Ja jo senkin takia et se tuo... Et sieltä tulee nimenomaan semmosia ihmiskontakteja mitä mä en tuu saamaan muuten. Ymmärrätsä niinku,

jotaki semmosta... No normaali on vittumainen sana, mutta niin. Kyl sä hiffaat mitä mä tarkoitan.”

”No kyllä mun tarttis päästä johonkin... Mulla on kuitenkin aika paljon lahjoja, mä oon aika lahjakas kaveri. Ni kyllä mun tarttis saada joku, joku mielekäs semmonen pikku duunintynkä tai joku semmonen. --- Et joku tommonen mis mä oon vähän niinku hyödyks. Et mä diggaan ite tehdä sitä ja saan siit korvausta ja tota niin... Autan niinku muita ihmisii sil omalla osaamisellani. Et jotenki päästä tähän vielä jollain lailla mukaan. Tai et jos en nyt sit ihan pääsis sillai etten mee niinku ihan töihin asti mutta... Ku ei se välttämättä oo se työ, et joka päivä. Mut niin se semmonen.”

”H: Se (siskontyttö) on hyvin rakas ihminen. Ennen ei pystyny minkään näköstä yhteistä aikaa sen kans viettään ku oli vielä tota niin... Vähän sumussa itekin ni ei ees uskaltanu ottaa sitä vastuuta. Mut nyt on ihan eri. Et jopa systeri pystyy jättää sen mun huostaan jos sen tarvii ite mennä johonkin. --- Kyl se aina soittaa jos se haluu et mä meen vaik viikonlopuks sinne kattoo.

O: Sä oot tärkeä mies

H: Hehheh. Niin, no joo. Vihdoin jossain voi auttaa.”

Toinen tulevaisuuteen liittyvä teema oli **toivo**. Kaikki kuusi haastateltavaa kuvasivat hyvin positiivisesti tulevaisuuttaan, kun heiltä kysyttiin missä he näkevät itsensä viiden vuoden kuluttua, tai millaisista asioista he haaveilevat. Esiin nousivat muun muassa toiveet työstä, parisuhteesta ja terveydestä.

”Töissä urheilun parissa.”

”Toivottavasti perheellisenä työssäkäyvänä miehenä. Erossa kaikista kamoista.”

”Pojan kanssa on välit kunnossa sillon. Et se käy varmaan viikonloppuna meillä ja... Ehkä siinä on joku naisjuttukin, en tiedä.”

”No ei sitä nyt... Ainakaan näitten vanhojen datojen perusteella ni mulla ei oo sitä naista. Mut oishan se ihan kiva et saattas käydä sellanen yllätys että... --- No en osaa siit työstä sanoo, ku en mä tiä mitä se on ku ei mulla oo siitä mitään kokemusta sillä tavalla. Mut mä toivon et se ainaki niinku... Mitä ikinä se nyt tuokaan sitte, en mä tiedä. Toivottavasti sillä on nyt siemen johonkin, ettei tartte tuolla pyöriä huurupäänä selittämäs samoja juttuja. Ja toivottavasti en

oo... Et toi painoindeksi pysyis jollain tapaa kasassa, et siitä mä oon vähän huolissani. Kyllä. Perse ei saa olla leveempi ku hartiat!”

5 Tulokset

Narratiivinen analyysi painottaa sitä, että kertomuksista saadaan tuotettua uusi kertomus (Heikkinen 2001, 122). Tarkoitukseni oli koota asiakkaiden elämäkerrallisista haastattelusta yksi esimerkkitarina tarkasteltavaksi opinnäytetyöhön. Päädyinkin käyttämään edellä kuvattua narratiivien analyysia esimerkkitarinan muodostamisen apuna. Pysin narratiiveja analysoimalla löytämään yhteneväisyyksiä haastateltavien elämäntarinoista, jotta lopullisen esimerkkitarinan muodostaminen olisi helpompaa. Havaitsin kuitenkin haastateltavien tarinoiden poikkeavan toisistaan joiltain osin melko paljon. Yhden esimerkkitarinan kokoaminen kuudesta eri tarinasta ei siis olisi ollut eettisesti kestävää, sillä se ei olisi tehnyt oikeutta yksittäisten ihmisten tarinoiden erilaisuudelle. Näin ollen päädyin kahden esimerkkitarinan tekemiseen.

Kun esimerkkitarinat kootaan useiden samaan tyyppiin sijoitettujen ihmisten kertomuksista, etuna on se, että osallistujien tunnistettavuus vähenee, kun taas haittana se, että esimerkkitarinat ovat keinotekoisia (Hänninen 2000, 33). Olen pyrkinyt säilyttämään haastateltavieni anonymiteetin kuitenkin samalla kunnioittaen heidän kertomustensa yksilöllisyyttä. Ennen esimerkkitarinoiden kokoamista, kävin vielä jokaisen edellä kuvatun kategorian ja niistä löytyvän teeman numeerisesti läpi. Merkitsin jokaiseen kategorian teemaan niiden haastateltavien numerot, joiden haastatteluissa kyseinen teema oli noussut esiin: esimerkiksi lapsuuden kategoriassa normaaliuden kokemuksen nostivat esiin haastateltavat 2,3,4 ja 5. Numeroiden avulla pystyin paremmin vertailemaan eri kategorioiden teemoja keskenään ja kokoamaan kaksi tarinaa siten, että mahdollisimman moni eri tarinoissa esiintyvistä teemoista olisi yhteensopiva todellisten elämäntarinoiden kanssa.

Käytin esimerkkitarinoiden muodostamisessa ja niiden tyypittelyssä apuna Vilma Hännisen (2000) väitöskirjaa *Sisäinen tarina, elämä ja muutos*. Kaikkien kuuden haastateltavan tarinat oli luokiteltavissa kahteen eri tarinatyyppiin: sankaritarina tai komedia. Muodostin jokaisesta kuudesta tarinasta kaksi esimerkkitarinaa edellä mainittujen tyyppien mukaisesti. Tarinat ovat luettavissa seuraavissa alaluvuissa. Ennen kumpaakin tarinaa, olen esitellyt kyseisen tarinan tyyppin ja kertonut miten kyseisen tarinatyyppin ominaisuudet esiintyvät omilla esimerkkitarinoissani. Esittelyn jälkeen tarina on luettavissa kokonaisuudessaan.

5.1 Tavallisen Timon tarina

Sankaritarinassa hyvä ja paha ovat vastakkain ja vastakkaisuus ratkeaa taistelulla. Alussa valitsee harmonian ja kunnian tila, jota pahan voimat ilmaantuvat uhkaamaan. Sankari taistelee ja voittaa pahan. Tämän jälkeen alun harmonia palautuu. Identiteettiprojektina sankaritarina merkitsee sankaruuden osoittamista, omien kykyjen ja minuuden asettamista julkiseen testiin. Sankaritarinan päähenkilölle on ominaista voimakkuus ja moraalinen ylemmyys. Hän herättää ihailua. (Hänninen 2000, 96.) Tavallinen Timo on sankaritarina, jossa päihteet näyttävät pahojen voimien roolia. Päihteet tulevat uhkaamaan Timon lupaavalta vaikuttanutta elämää. Lopulta Timo voittaa pahan ja selviytyy. Muut pahan voimien (päihteiden) kanssa taistelevat voivat ihailia Timon selviytymistä ja toivovat joskus itsekin olevansa kuin Timo.

Timo on 39 -vuotias helsinkiläismies. Timolla oli hyvä lapsuus, johon kuuluivat äidin ja isäpuolen lisäksi pikkusisko ja isovelji. Timolla oli lapsena paljon kavereita. Timo harrasti jääkiekkoa ja koripalloa ja pärjasi molemmissa lajeissa hyvin. Peruskoulun jälkeen Timo aloitti rakennusalan perustutkimuksen Stadin ammattiopistossa. Ammattiopiston aikana Timo alkoi juoda alkoholia ja urheiluharrastukset jäivät vähemmälle. Timo ei enää käynyt harjoituksissa. Timo valmistui talonrakentajan ammattiin ja lähti opintojen jälkeen armeijaan. Armeijan aikana alkoholista tuli joka viikonloppuinen harrastus ja Timon vanhat kaverit vaihtuivat uusiin. Sosiaalisena nuorena miehenä Timo sai kuitenkin helposti uusia ystäviä.

Armeijan jälkeen Timo löysi itselleen tyttöystävän, jonka kanssa muutti ensimmäiseen omaan asuntoon. Timon tyttöystävä käytti huumausaineita viikonloppuisin, mutta se ei haitannut Timoa. Timo halusi itsekin kokeilla. Timon kokeilu johti hyvin nopeasti päivittäiseen käyttöön ja pahaan päihdeongelmaan. Elämänhallinta riistäytyi nuoren parin käsistä. Tyttöystävän kanssa tuli ero ja Timo joutui lähtemään yhteisestä asunnosta. Timo oli tuolloin 22 -vuotias.

Eron jälkeen Timon elämä oli ajelehtimista kaduilla ja syvällä päihdemaailmassa. Välillä löytyi tyttöystävä ja asunto, useimmiten piti pärjätä omillaan. Timo hakeutui pariin otteeseen päihdevieroitukseen, mutta todellista halua päihdeettömyyteen ei ollut ja hoidot keskeytyivät. Timon äiti ja isäpuoli eivät enää halunneet olla Timon kanssa tekemisissä, koska Timoon ei voinut luottaa. Timon isovelji oli myös katkaissut välinsä Timoon, ainoastaan sisko soitteli silloin tällöin. Vankilaan Timo joutui ensimmäisen kerran 26 -vuotiaana. Tätä ennen Timolla oli ollut pienempiä, ehdollisia tuomioita. Timon elämä jatkui tämänkaltaisena vielä noin viiden vuoden ajan. Tuona aikana Timolla ehti

olla vielä kaksi vankeustuomiota ja kolme lyhyeksi jäänyttä yritystä vieroittautua päihteistä. Sitten Timo tapasi päihteistä jonkin aikaa sitten vieroittautuneen Hannan.

Timo ja Hanna alkoivat seurustella ja Hanna tuli melko pian ras-kaaksi. Timo halusi ensimmäistä kertaa oikeasti raitistua. Timo hakeutui katkaisuhoitoon ja sieltä päihdekuntoutukseen. Tällä kertaa Timo onnistui raitistumaan. Timo ja Hanna saivat pojan Timon ollessa 31 -vuotias. Lastensuojelu oli Timon ja Hannan tukena alussa, mutta koska myöhemmin todettiin, ettei tuen- tarvetta ollut, Timo ja Hanna jäivät pojan kanssa kahden. Timo oli onnellinen. Timo ja Hanna asuivat lapsen kanssa kaupungin vuokra-asunnossa ja Timo kävi osa-aikatoissa rakennusfirmassa, jonne oli päässyt tuttavansa kautta. Timon sisko kävi tapaamassa heitä usein ja rohkaisi Timoa olemaan yhteydessä myös muihin perheenjäseniin. Timo ei kuitenkaan kokenut yhteydenpitoa tarpeel- liseksi.

Timon ollessa 33 -vuotias, Hanna halusi erota. Hanna muutti lap- sen kanssa pois ja Timo jäi yksin. Timo retkahti päihteisiin ensimmäistä kertaa yli kolmeen vuoteen. Timo sai päihteidenkäyttönsä pidettyä kuitenkin jollain tapaa hallinnassa. Timon sisikon menehdyttyä syöpään puolta vuotta myöhem- min Timon elämä lähti syösykierteeseen. Millään ei ollut enää väliä. Timo me- netti lopulta asunnon ja joutui kadulle.

Eräänä aamuna kaksi vuotta myöhemmin Timo heräsi kaverinsa lattialta. Joka paikkaa koski, Timo oli pahoinpidelty edellisenä iltana. Timo ei muistanut syytä. Timoa itseään odotti myös uusi vankeustuomio pahoinpitelystä ja huumausainerikoksesta, Timo oli vasikoitu. Timo huomasi lompakkonsa ja tu- pakka-askinsa häipyneen kaverin luona yöpyneen tuttavän mukana. Timo oli to- taalisen kyllästynyt elämäänsä ja kavereihin, joihin ei voinut luottaa. Timolla oli ikävä poikaansa. Tuona hetkenä Timo päätti kääntää elämänsä suuntaa. Timo päätti näyttää kaikille, että hänestä on vielä paljon muuhunkin. Hänestä on vielä isäksi.

Vuotta myöhemmin, 37 -vuotiaana Timo vapautui tuomiolta ja oli päättänyt sen olleen viimeinen. Timon kaveri oli kertonut Kriminaalihuollon tu- kiasumispalveluista, joka tarjoaa asuntoja entisille vangeille. Myös vankilan työntekijä oli maininnut paikasta. Timo ei oikein ollut varma, mihin oli hakeu- tumassa, mutta päätti tehdä ehdonalaisvalvojansa kanssa hakemuksen. Timo pääsikin melko nopeasti tukiasumispalvelujen piiriin, Kinaporinkadun asumisval- mennusyksikköön.

Timon alku asumisvalmennusyksikössä oli melkoista kompuroin- tia. Timo ei tullut sovittuihin tapaamisiin ja retkahti pariin otteeseen. Välillä Timo katosi kavereidensa luo. Timo oli kuitenkin koko ajan puhelinyhteydessä

omaan asumisohjaajaansa, sillä luotti häneen. Lopulta Timon asuminen alkoi olla vaarassa. Timo halusi pitää asunnon ja oli halukas suostumaan asumisohjaajansa ehdottamaan sopimukseen: tapaamisia tiivistettiin ja niitä tuli noudattaa, minkä lisäksi päihdeseulojen tuli olla puhtaat. Mikäli Timo pitäisi sopimuksesta kiinni, hän pääsisi eteenpäin omaan asuntoon. Timo ryhdistäytyi ja neljän kuukauden kuluttua hän sai kuulla pääsevänsä muuttamaan tukiasuntoon Itä-Helsinkiin. Timoa jännitti omaan asuntoon muuttaminen, hän sai kuitenkin apua kaikissa muuttoon liittyvissä asioissa.

Nyt Timo on asunut tukiasunnossa noin vuoden verran. Timo on tyytyväinen omaan asumisohjaajaansa ja ennen kaikkea siihen, että hänellä on nyt asunto. Paikka missä saa olla rauhassa. Timo on jo pidempään ollut teemmättä rikoksia ja päihteidenkäyttökin on pysynyt hallinnassa. Timo käy NA-ryhmissä, mistä on saanut ystäviä myös vapaa-ajan viettoon. Timo käy läheisellä kuntosalilla ja näyttääkin olevan hyvässä kunnossa. Timo on alkanut jälleen tavata poikaansa ja on tästä erittäin onnellinen. Timo kokee saaneensa sisältöä elämäänsä ja kokee elämänsä mielekkääksi.

Tulevaisuudessa Timo toivoo saavansa työpaikan rakennusosalta, onhan hän ammattimies. Timo pohtii myös välien korjaamista veljensä, äitinsä ja isäpuolensa kanssa. Timoa jännittää ottaa heihin yhteyttä, mutta hän on kuitenkin päättänyt tehdä sen. Timo on kaikin puolin luottavaisin mielin tulevaisuutensa suhteen, eikä enää ajattele liiaksi menneisyyttään ja sitä, millainen oli ennen. Timo kertoo oivaltaneensa, että hän on loppujen lopuksi ihan tavallinen mies.

5.2 Pärjäävän Pekan tarina

Komedia lähtee tilanteesta, jossa yhteiskunta tukahduttaa halua ja ristiriita kärjistyy konfliktiksi. Konflikti laukeaa välitilassa, jossa normaalielämän säännöt raukeavat. Tuloksena syntyy uusi, terveempi sosiaalinen yhteisyys. Identiteetin kannalta komediassa on kyse omien piilossa olleiden tarpeiden ja mahdollisuuksien tutkimisesta ja löytämisestä. Komedian päähenkilön perusominaisuus on se, että hänellä on haluja, inhimillisiä heikkouksia ja tarpeita ja hän herättää ihmisissä sympatiaa. (Hänninen 2000, 96.) Pekan elämä on ollut jo hyvin varhaisessa vaiheessa täynnä vaikeuksia. Pekan tarinassa välitilaa ilmentää vankeustuomio ja sen jälkeinen asuminen tukiasumispalveluissa. Näistä kokemuksista voimaantuneena Pekka pystyy muuttamaan elämänsä suuntaa ja löytää avaimet muutoksen mahdollisuuteen omasta itsestään. Pekan tarinan alku on surullinen, minkä vuoksi Pekka saa ihmisten sympatiat puolelleen.

Pekka on 43 -vuotias, alun perin Kuopiosta lähtöisin oleva mies. Pekan perheeseen kuuluivat äiti, isä ja kaksi vuotta nuorempi pikkusisko. Pekan

lapsuus oli vaikea. Pekan vanhemmat käyttivät runsaasti alkoholia ja Pekan isä oli erittäin väkivaltainen Pekan äitiä kohtaan. Pekka joutui usein suojelemaan pikkusiskoaan väkivallan näkemiseltä. Pekan ollessa seitsemän vuotias, isä kävi häneen ensimmäisen kerran käsiksi. Pekan koulu alkoi sujua huonosti jo toisella luokalla ja hänellä oli useita poissaoloja. Väkivalta kotona jatkui siihen asti, kunnes Pekka oli 10 -vuotias. Pekan opettaja oli tehnyt lastensuojeluilmoituksen, Pekka huostaanotettiin ja sijoitettiin sijaisperheeseen.

Sijaisperheessä asuessaan Pekka hakeutui itseään vanhempien poikien seuraan ja joi alkoholia ensimmäisen kerran 12 -vuotiaana. Pekka alkoi hyvin nuorena käyttää myös muita päihteitä. Lopulta sijaisperhe ei pärjännyt Pekan kanssa ja Pekka sijoitettiin lastensuojelulaitokseen 14-vuotiaana. Pekka ehti olla useammassa eri lastensuojelulaitoksessa siihen saakka, kunnes täytti 18 -vuotta. Tähän mennessä Pekka oli ollut jo erilaisissa rikosasioissa mukana ja saanut useita ehdollisia tuomioita. Ensimmäisen vankeustuomionsa Pekka sai ollessaan 19-vuotias. Pekka ei ollut enää missään tekemisissä perheensä kanssa.

Pekka vapautui vankilasta 21-vuotiaana ja sai kaverinsa kautta asunnon Espoosta. Kaverin isä omisti asunnon ja tunsu Pekan hyvin. Pekalle oli tärkeää, että asunto on siisti ja rauhallinen, eikä asumisesta aiheudu häiriöitä. Pekka valikoi hyvin tarkasti, keitä kotiinsa kutsui. Pekan päihteidenkäyttö oli ajoittain runsasta, mutta se ei ollut missään vaiheessa riistäytynyt täysin käsistä. Pekka saikin pidettyä kotinsa viihtyisänä ja rauhallisena ja itsensä hyvässä fyysisessä kunnossa. Pekka oli kuitenkin edelleen mukana yhä useammassa rikosasiassa ja joutui luopumaan asunnosta lähtiessään jälleen pitkälle vankeustuomiolle 23-vuotiaana. Pekan elämä oli seuraavan 15 vuoden ajan täynnä rikoksia ja kierrettä vankilasta toiseen. Rikokset kovenivat kovenemistään. Pekka oli siviilissä melko lyhyitä aikoja tuomioiden välillä, eikä sen vuoksi oikein saanut kiinni mistään pysyvämstä. Pekka oli kuitenkin omassa kaveripiirissään luotettu ja pidetty mies ja asiat järjestyivät yleensä jollain tapaa parhain päin.

Pekan ollessa 38 -vuotias, hän istui vankilan työntekijän huoneessa pohtimassa jälleen samoja kysymyksiä, mitä niin usein aiemminkin. Nyt Pekka oli kuitenkin alkanut haluta jotain muutosta elämäänsä, vaikkei oikein vielä tiennyt mitä se tarkoittaisi. Pekka oli ollut erilaisissa laitoksissa suurimman osan elämästään, eikä oikein osannut ajatella, mitä se niin sanottu normaali elämä voisi olla. Pekka koki vankilan työntekijän jollain tavalla luotettavaksi ja koki voivansa puhua asioista hänen kanssaan. Pekka huomasi, että häntä kuunnellaan. Pekalla oli menossa pitkä tuomio ja hän tapasi työntekijää usein. Pekka oli ollut nuoresta asti kiinnostunut autoista ja opiskelikin työntekijän kannustuksesta tuomionsa aikana itselleen autonasentajan ammatin. Pekka

täytti 40 vuotta ja tuomio läheni loppuaan. Pekka mietti yhdessä tutun työntekijänsä kanssa eri vaihtoehtoja vapautumiselleen ja hakeutui työntekijän neuvosta Kriminaalihuollon tukisäätiön tukiasumispalveluihin. Pekka ei halunnut asumisvalmennusyksikköön. Pekalla ei ollut varsinaista päihdeongelmaa ja hän pääsikin poikkeuksellisesti suoraan tukiasuntoon Espooseen.

Pekka tapasi tukiasuntojen työntekijää, omaa asumisohjaajaansa aluksi hyvin tiiviisti. Pekalla ei ollut vaikeuksia huolehtia asunnostaan, se oli aina siisti eikä siellä ollut häiriöitä. Sen sijaan Pekka tarvitsi paljon tukea eri etuuksien hakemisessa ja asioiden hoitamisessa ylipäätään. Joskus lääkäriajan varaaminenkin tuntui tosi vaikealta, saati että sinne olisi pitänyt yksin mennä. Pekka saikin paljon konkreettista tukea asumisohjaajaltaan. Pekka koki myös vähitellen alkavansa luottaa häneen, yleisestä yhteiskuntaan ja etenkin viranomaisiin kohdistuvasta epäluottamuksesta huolimatta.

Nyt Pekka on asunut tukiasunnossa reilut kaksi vuotta. Pekka kertoo rehellisesti, etteivät kaksi vuotta ole olleet täysin ongelmattomia, sillä vanha kaveripiiri houkuttelee aika ajoin mukaan entisiin kuvioihin. Pekka kertoo kuitenkin päässeensä eroon isommista ongelmista ja rikokset ovat vähentyneet ja lieventyneet huomattavasti tänä aikana. Pekka toivoo tulevaisuudessa ennen kaikkea pysyvänsä terveenä ja saavansa jonkin työn tai työharjoittelupaikan autoalalta, naisystäväkin olisi kiva. Pekka kokee kaipaavansa uusia, tavallisia ihmisiä elämäänsä. Pekka kertoo iloisena hämmästyneensä siitä, miten mukavia naapureita hänellä on. Joku naapureista oli uskaltanut jopa Pekan ovelle tuomaan hänelle leipomiaan sämpylöitä. Tästä on selvästi jäänyt hyvä mieli.

Pekka kertoo pärjäävänsä elämässään hyvin, hän on aina pärjännyt. Nyt Pekka haluaa opetella pärjäämään myös yhteiskunnan sääntöjä noudattaen, eli ilman rikoksia. Pekka uskoo itseensä ja on varma, että onnistuu tässä vähitellen.

5.3 Keskeiset käsitteet ja Grounded theory -menetelmä

Eri teemojen pohjalta koostetut kaksi tyyppitarinaa, ovat esimerkkejä Kriminaalihuollon tukisäätiön tukiasumispalveluihin hakeutuneiden, muutostyöskentelyssään onnistuneiden asiakkaiden elämäntarinoista. Näistä kahdesta tarinasta on löydettävissä tiettyjä yhtäläisyyksiä, jotka ovat opinnäytetyön tutkimuskysymysten kannalta oleellisia. Olen Grounded theory -menetelmää mukailien nostanut tähän tarkasteltavaksi keskeisimmät käsitteet. Luvun 4 analyysivaiheessa teemoittelin, eli nimesin tutkimusaineistosta nousseita seikkoja käsitteiksi, joiden avulla pystyin rakentamaan edellä olleet kaksi esimerkkitarinaa syvempään tarkasteluun. Tämän jälkeen siirryin *teoreettiseen otantaan*, eli esimerkkitarinoiden tarkempaan tutkimiseen

vertaamalla niitä tuetusta asumisesta ja rikollisuudesta irrottautumisesta saatavilla olevaan teorian tietoon. Olen seuraavassa jakanut teoreettisen otannan tuloksena syntyneet keskeiset käsitteet omiksi alaluvuikseen. Alaluvuissa keskeiset käsitteet on otettu teorian tiedon ja esimerkkitarinoiden kautta kokonaisvaltaisempaan tarkasteluun. Pohdin tässä käsitteiden merkitystä myös opinnäytetyön tutkimuskysymysten näkökulmasta.

5.3.1 Osallisuus

Osallisuus ja osattomuus ovat ensisijaisesti yksilöllisiä tunteita tai kokemuksia, joista emme voi puhua toisten puolesta. Osallisuus hahmottuu sekä tunteena tai kokemuksena ja toisaalta toimintakyknä ja toimintamahdollisuuksina. (Raivio & Karjalainen 2013, 14.) Osallisuuteen ja ulkopuolisuuteen liittyvissä keskusteluissa tarkoitetaan osallisuudella yleensä kuulumisen, mukana olon tunnetta. Osallistumisen kautta opitaan elämään ja olemaan yhdessä. (Järvelä 2011, 236, 239.) Osallisuuden merkitys näyttelee tärkeää roolia molemmissa esimerkkitarinoissa. Sekä Timon että Pekan elämässä osallisuuden kokemukset olivat suuressa osassa kultoisessakin elämänvaiheessa.

Timon lapsuudessa ja nuoruudessa osallisuus perheessä ja harrastuksissa sekä armeijassa oli pitkään kantavana ja päihteidenkäytön hallinnassa pitävänä voimana. Myös aikuisiällä Timon päihteettömien kausien tukena oli olla osallinen omassa perheessään. Työn kautta toteutui osallisuus yhteiskuntaan. Nykyään Timo käy NA-ryhmissä, joissa on saanut olla osallisena omassa päihdeongelmasta toipumisessaan vertaisten kanssa, lisäksi hän haluaa saada töitä sekä välit kuntoon omaan lapsuuden perheeseensä.

Alakulttuurissa eläminen ja vankila voidaan ajatella yksilön näkökulmasta yhdeksi ratkaisuyritykseksi kokea itsensä merkitykselliseksi ja yhteisön jäseneksi. Tällöin ihminen on kuitenkin samalla irtaantunut yhteiskunnan moraalisisista yhteisöistä. (Järvelä 2011, 239). Pekan kohdalla voidaan puhua osallisuuden näkökulmasta juuri tästä asiasta. Pekka tunsikin lapsuudessaan osattomuutta, sillä perheessä ei ollut hyvä olla ja hän joutui jo hyvin varhain laitostieteen lastensuojelulaitosten ja vankilan myötä. Pekka hakeutui jo nuorena vanhempien seuraan ja onnistui saavuttamaan luotetun miehen aseman alakulttuurissa elävässä kaveriporukassaan. Mahdollisuus olla osallisena ja mukana itselle tärkeiden asioiden käsittelyssä sekä kuuluminen johonkin itselle merkitykselliseen yhteisöön, on ihmisen identiteetin kehittymisen kannalta ratkaisevan tärkeää (Järvelä 2011, 238-239). Pekka sai hyviä kokemuksia vankilassa. Pekkaa ja hänen toiveitaan kuunneltiin. Hän pääsi haluamaansa koulutukseen vankeusaikana ja tuomion päätyttyä hänelle järjestyi paikka suoraan tukiasunnosta. Lisäksi Pekka on saanut hyviä kokemuksia naapureistaan ja kokee olevansa osa asuinyhteisöään. Toiveissa on uusien ihmisten löytyminen elämään ja työ- tai työharjoittelupaikka.

Asumista ja arkea tukevan työn rinnalla asumissosiaalisen työn tärkeä tehtävä on tukea asiakkaan täyttä osallisuutta ja kansalaisuutta. Jos asiakastyö keskittyy pääosin vain arjentaitojen ohjeistamiseen ja opettamiseen sekä erilaisiin tuen muotoihin, voi käydä niin, että riippuvuus palveluista ja ammatillisesta avusta kasvaa. Voidaan puhua palveluriippuvuudesta, joka vahvistaa kokemusta epäitsenäisyydestä ja yhteiskunnan laidalla olemisesta. (Hyväri 2016, 120, Hyvärin ja Salon 2011 13-17 mukaan.) Kriminaalihuollon tukisäätiön tukiasumispalveluissa asuminen on itsenäistä asumista ja etenkin tukiasuntoon siirtymisen jälkeen tukea vähennetään vähitellen. Asiakkaita pyritään ohjaamaan esimerkiksi oman asuinalueensa palveluihin ja harrastuksiin, mikä vaikuttaisi tukevan osallisuuden mahdollisuuksia.

Rikollisuudesta irrottautumisen mahdollistamiseen ei riitä, että työskentely kohdistuu vain rikollisen itsensä voimavaroalähtöiseen kuntouttamiseen. Työtä pitää tehdä myös esimerkiksi perheissä ja yhteisöissä tapahtuvan vastavuoroisuuden ja ihmissuhteiden vahvistamiseksi. Rikollisen itsensä sitoutuminen omaan kuntoutumiseensa ei siis yksin riitä, vaan tarvitaan myös muita, jotka sitoutuvat tukemaan rikollisuudesta irrottautumisen prosessia. (McNeill & Weaver 2010, 20.) Vankilasta vapautuvien sosiaalisen osallisuuden lisääminen tukemalla heidän vaikutusmahdollisuuksiaan oman elämänsä suhteen sekä tarjoamalla heille osallistumismahdollisuuksia erilaisiin yhteisöihin, edellyttääkin asiakastyöltä kokonaisvaltaista työtettä, yhteistyötä, luottamusta ja kumppanuusverkostoja. Näiden lisäksi pysyvien vaikutusten aikaansaaminen edellyttää palveluilta pitkäkestoisuutta ja joustavuutta. (Järvelä 2011, 238.)

5.3.2 Toimijuus

Toimijuus itsessään on abstrakti ja moniulotteinen käsite. Puhuttaessa toimijuudesta, onkin syytä aina määritellä, mitä sillä kulloinkin tarkoitetaan. Toimijuus ymmärretään viranomais-ten puheissa avuttomuuden vastakohtana silloin, kun se rinnastetaan elämänhallintaan. Toimijuudesta puhutaan elämänhallintana erityisesti sellaisten ryhmien kohdalla, joille oma elämänhallinta ei ole itsestään selvää. Esimerkiksi päihderiippuvaisten sekä työelämän ulkopuolelle pysyvästi joutuneiden ryhmien kohdalla on otettu käyttöön juuri toimijuuden käsite. Vastaukset kysymyksiin toimijuuden resursseista ja rajoitteista vaihtelevat toimijuuden määrittelyn ja sen kohteen mukaan. Yhteistä eri käsityksille toimijuudesta on kuitenkin se, että niissä toimijuus liitetään aina jollakin tapaa valtaan ja voimaan. Toimijuus ei ole mahdollista, mikäli toimijalla ei ole valtaa ja voimaa vaikuttaa asioihin, tehdä valintoja ja päätöksiä sekä saada aikaan jotakin. Tällöin valta ja voima ilmenevät toimijuuden resursseina ja toimijan kapasiteettina. Tällaisina voidaan pitää esimerkiksi henkilön osaamista, tietoa ja sosiaalisia verkostoja, jotka antavat hänelle vaikutusvaltaa ja mahdollisuuksia nähdä itsensä toimijana. (Etäpelto, Heiskanen & Collin 2011, 10-13.)

Timon ja Pekan tarinoissa toimijuus näyttäytyy eri tavoin. Timolla on ollut nuoresta asti harrastuksia, joissa hän on pärjännyt hyvin. Lisäksi Timo on käynyt loppuun ammattikoulun ja armeijan ja kartuttanut näin osaamistaan, mikä lisää mahdollisuuksia työmarkkinoilla. Toimijuuden voi myös ajatella ilmenevän Timon vallassa tehdä päätöksiä omaa elämäänsä koskien. Tämä on näkynyt Timon elämässä kautta linjan: Timo päätti pysyä päihteettömänä lapsen saatuaan, hän päätti itse ryhdistäytyä ja muuttaa elämäänsä oltuaan jonkin aikaa eron jälkeen huonoilla teillä, lisäksi hän päätti saada pidettyä asuntonsa, vaikka asuminen oli asumisvalmennusyksikössä alkuajoina vaakalaudalla. Tulevaisuudessa Timo on päättänyt korjata välit vanhempiinsa. Pekan kohdalla toimijuus on näyttäytynyt niin sanotusti omilla säännöillä pärjäämisellä ja omilla ehdoilla tapahtuvana elämänhallintana. Pekka on saanut vaikutusvaltaa alakulttuurissa, missä häneen on luotettu. Lisäksi Pekka on aina huolehtinut asumisensa sujumisesta ja omasta fyysisestä kunnostaan huolimatta ajoittaisesta runsaasta päihteiden käytöstään.

Rikollisuudesta irrottautuminen on yksilöllinen prosessi, joten myös kuntoutuksen tulee olla yksilöllistä: ”yksi koko sopii kaikille” -ajattelu ei toimi. Kun ajatellaan rikollisuudesta irrottautumista toimijuuden näkökulmasta, onkin tärkeää muistaa, että koko kuntoutumisprosessin tulee rohkaista ja kunnioittaa yksilön itsemääräämisoikeutta. Tämä tarkoittaa, että työtä tulee tehdä yhdessä yksilön kanssa, ei hänen puolestaan. (McNeill & Weaver 2010, 20.) Timo ja Pekka on kohdattu yksilöllisesti. Sekä vankilassa että tukiasumispalveluissa on huomioitu heidän yksilölliset toiveensa kuntoutumisen suhteen ja prosessi on edennyt heidän ehdoillaan niin pitkälle kuin mahdollista.

Järvisen (2015, 234) mukaan dialogisuus ja mahdollisuus narratiivisen identiteetin uudelleenrakentamiselle ovat asiakas-työntekijäsuhteessa avainasemassa puhuttaessa rikollisuudesta irrottautumisesta. Dialogisuudessa on kyse monista suhteen ominaispiirteistä, joilla on sekä asiakkaiden että työntekijöiden tulkinnan mukaan vaikutusta asiakkaan elämänmuutoksessa: tilaan, aikaan ja vapauteen keskustella, syllisyyden ja häpeän tunteiden käsittelyyn sekä osittain toivon luomiseen. Asiakas tarvitsee siis tilaa, aikaa ja vapautta keskustella monipuolisesti ja vuorovaikutteisesti niistä asioista, jotka kokee itselleen merkityksellisiksi ja työntekijän on pyrittävä luomaan asiakkaan kanssa jaetun asiantuntijuuden mahdollistava suhde. (Järvinen 2015, 234.) Muutos lähtee siis asiakkaasta itsestään ja asiakkaan itsensä on oltava asiantuntijana omassa kuntoutumisprosessissaan. Sekä Timon että Pekan kohdalla muutos lähti liikkeelle siitä, että he itse halusivat jotain muutosta elämäänsä. Kuntoutumisprosessin aloittamisen ja läpiviemisen oikea-aikaisuus sekä otolliset olosuhteet tekivät heidän muutostyöskentelynsä mahdolliseksi.

5.3.3 Luottamus

Asumissosiaalisessa työssä korostuu kyky luoda riittävän luottamuksellinen suhde asiakkaan kanssa (Granfelt 2013, 224). Luottamus asiakas-työntekijäsuhteessa voi olla monelle rikosseuraamusalan asiakkaalle merkittävä kokemus, sillä asiakkaat kuvaavat usein vaikeuksiaan luottaa ihmisiin. Lainrikkajien alakulttuuriin liittyy yleinen epäluottamus viranomaisia kohtaan ja vähäiset kokemukset luottamuksellisista ihmissuhteista ylipäättään. (Järvinen 2015, 231.)

Luottamus oli sekä Timon että Pekan tarinoissa tärkeässä roolissa. Timon halukkuus elämäntuokseen lähti oikeastaan luottamuksen puutteesta: Timo oli kyllästynyt siihen, ettei voinut enää luottaa kavereihinsa ja päätti tehdä elämälleen jotain. Timon päätöksen tukena oli asumisohjaaja. Tarina ei kerro miksi Timo luotti asumisohjaajaansa, mutta se tarinasta ilmenee, että tämä luottamuksellinen suhde kannatteli Timoa asumisen alun haparoinnin ajan. Pekan kohdalla muutos lähti omasta halusta ja tähän vaikuttivat varmasti vankilan työntekijän kanssa käydyt keskustelut. Pekka luotti vankilan työntekijään, joka osoittautui toiminnallaan luottamuksen arvoiseksi ja Pekka pääsi aloittamaan muutosprosessinsa.

Luottamuksen käsitteestä puhuttaessa, voidaan puhua joko ansaitusta tai annetusta luottamuksesta. Esimerkiksi suhdetta lääkärin ohjeisiin voi lähestyä tätä jakoa silmällä pitäen. Ansaistu luottamus syntyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa - luotan lääkäriin, koska hän on toiminut lääkärinäni jo kauan ja tullut siten tutuksi. Aivan yhtä hyvin voin luottaa lääkäriin siksi, että hän on lääkärin ammattikunnan edustaja, väitellyt tohtoriksi ja kunnioitettu omassa työyhteisössään. Tällöin on kyse annetusta luottamuksesta: lääkäri toimii institutionaalisesti säädettyssä lääkärin roolissa, mikä takaa hänen uskottavuutensa. Ansaistun ja annetun luottamuksen raja on kuitenkin häilyvä ja ansaittu luottamus voi esimerkiksi muuttua annetuksi luottamukseksi roolien vakiintumisen myötä. (Ilmonen & Jokinen 2002, 12-13, Harren 1999 mukaan.)

Ajattelen eron annetun ja ansaitun luottamuksen välillä olevan merkityksellinen juuri rikosseuraamustaustaisten kanssa tehtävässä asumissosiaalisessa työssä. Kuten edellä todettiin, rikosseuraamustaustaisten on vaikeaa luottaa viranomaisiin ja he ovat kohdanneet ihmissuhteissaan paljon epäluottamusta. Ei siis voida ajatella, että vanki luottaisi vankilan työntekijään tai vapauduttuaan asumisohjaajaansa 'institutionaalisesti säädetyn roolin takaaman uskottavuuden' vuoksi, vaan luottamus pitää näissä tapauksissa aina ansaita. Kuitenkin esimerkiksi Pekan oli varmasti helpompaa luottaa asumisohjaajiinsa, sillä vankilan työntekijä oli jo ansainnut hänen luottamuksensa. Voidaan ajatella, että asumisohjaajat olivat Pekan tapauksessa saaneet luottamuksen osittain annettuna ja työskentelyn myötä se muuttui ansaituksi luottamukseksi. Katsonkin, että asumisessaan onnistuvat ja rikollisuudesta todennäköisimmin irrottautuvat sellaiset henkilöt, joiden kanssa muutostyöskentely on saatu hyvälle alulle jo vankeusaikana. Tämä puhuu sen puolesta, että tukiasumispalvelujen ja vankiloiden tekemä

tiivis yhteistyö mahdollistaa muutosprosessin jatkuvan onnistuneesti myös vapautumisen jälkeen.

Luottamuksen näkökulmasta yhteistä Timon ja Pekan tarinassa, oli myös luottamus itseensä ja tulevaisuuteen. Molemmat uskoivat vahvasti siihen, että elämällä on heille tulevaisuudessa vielä jotain tarjottavaa ja että heistä on vielä johonkin. Marunan (2001, 147) mukaan rikollisuudesta irrottautuneilla näyttäisi olevan vahva usko siihen, että he itse voivat kontrolloida tulevaisuuttaan. Liverpoolin desistanssitutkimuksen (Liverpool Desistance Study) mukaan aktiivirikollisilla ei ollut juuri minkäänlaista mielikuvaa siitä, mitä tulevaisuus toisi tullessaan. Rikollisuudesta irrottautuneilla puolestaan oli suunnitelmia ja he olivat hyvin optimistisia sen suhteen, että he onnistuvat niissä. (Maruna 2001, 147.) Luottamuksen rakentaminen on siis tärkeää paitsi työntekijä-asiakassuhteessa, myös asiakkaan itseluottamuksen vahvistamisen näkökulmasta. Merkitykselliset elämäntapahtumat ja onnistumisen kokemukset lujittavat uskoa muutoksen mahdollisuuteen (Viikki-Ripatti 2011, 223).

Tukiasumispalvelujen kannalta voidaan ajatella, että luottamus omiin vaikutusmahdollisuuksiin tulevaisuuden suhteen lisääntyy polutetun asumispalvelumallin, eli niin sanotun portaikkomallin kautta. Portaikkomallia on kritisoitu muun muassa siitä, että sen voidaan ajatella palkitsevan asiakasta edistymisestä ja rankaisevan häntä takapakeista (Kivelä & Leppo 2016, 12). Timon ja Pekan tapauksissa usko itsen ja tulevaan oli vahva, joten myös niin sanottu palkitseminen vaikuttaa olleen toimiva ratkaisu. Timo meinasi aluksi menettää asuntonsa, mutta sai sen kuitenkin pidettyä asumisohjaajan vahvan tuen ja oman päättäväisyytensä avulla. Timon päättäväisyyteen vaikutti varmasti myös tieto siitä, että muutto omaan asuntoon on edessä, mikäli hän saa elämänsä takaisin hallintaan.

5.3.4 Tuki ja kontrolli

Asumissosiaaliseen työhön kuuluu valvontaa ja kontrollia, mikä korostuu erityisesti rikollisuudesta irrottautumiseen kohdentuvassa rikosseuraamusalan työssä, jossa osa asiakkaista on esimerkiksi koevapaudessa olevia vankeja (Granfelt 2015, 11). Rikosseuraamusalalla asiakastyöntekijäsuhteissa korostuvat usein suhteen lähtökohtana oleva pakko ja asiakkaalla usein ilmenevä luottamuspula viranomaisia kohtaan. Tässä suhteessa korostuvat myös menneisyyteen liittyvät häpeän ja syyllisyyden tunteet, leima ja muutostilanteessa tarve kokonaisvaltaisen elämänmuutoksen tukemiseen. Merkittävää on suhteen intensiivisyyden määrittäminen asiakkaan tarpeiden mukaan, nopea reagointi akuutteihin tarpeisiin sekä tila ja aika keskustella asiakkaan näkökulmasta keskeisistä asioista. (Järvinen 2015, 231.)

Konkreettinen tuki oli sekä Timon että Pekan tarinassa asumisen ja yhteiskuntaan integroitumisen näkökulmasta tärkeää. Timon tarinassa myös valvonta ja kontrolli sekä nopea reagointi

akuuttiin tilanteeseen olivat asumisen onnistumisen kannalta merkittäviä tekijöitä. Timon kanssa joustettiin aluksi, mutta lopulta Timon tilanteeseen piti puuttua tiukemmin tiivistämällä tapaamisia ja päihdeseuloja. Tuen intensiivisyys määriteltiin siis Timon tarpeista lähtien, vaikkakin asumisohjaajan toimesta kontrolloijan roolista käsin. Myöhemmin Timon tarinassa ilmeni se, miten tyytyväinen hän on saadessaan olla rauhassa omassa asunnossaan. Tukea siis vähennettiin tarkoituksenmukaisesti ja Timo sai rakentaa omaa elämäänsä rauhassa. Myös Pekka sai paljon konkreettista tukea asumisohjaajaltaan ja tuki oli tiivistä erityisesti asumisen alkuvaiheessa. Alun tiiviin tuen myötä myös muutostyöskentelyn kannalta oleellinen luottamussuhde pääsi rakentumaan.

5.4 Yhteenveto

Kokoan tässä aluvussa yhteen vastaukset kolmeen opinnäytetyön tutkimuskysymykseen tutkimuskysymyksittäin eriteltynä. Vastaukset tutkimuskysymyksiin on saatu tarkastelemalla asiakkaiden elämäntarinoista nousseita teemoja sekä niiden pohjalta muodostettua kahta esimerkkitarinaa. Olen koonnut tutkimustulosten yhteenvedon pohjalta konkreettisia kehittämisehdotuksia, joita olen avannut tarkemmin seuraavassa luvussa (luku 6).

Ensimmäinen tutkimuskysymys koski sitä, miten asuminen Kriminaalihuollon tukisäätiön tukiasumispalveluissa koetaan. Tutkimustulosten mukaan asuminen tukiasumispalveluissa koetaan kaiken kaikkiaan hyvänä. Asumisessaan sekä rikollisuudesta irrottautumisessa onnistuneet asiakkaat ovat tyytyväisiä saamaansa konkreettiseen tukeen. Myös kontrolli koetaan hyväksi asiaksi, esimerkiksi päihdeseulonnan tai vuokrien seurannan suhteen. Toisaalta asiakkaan henkilökohtaisen muutosprosessin yksilöllisyyden huomioiminen korostuu suhteessa kontrolliin ja joustaminen sekä molemminpuolinen luottamuksellisuus koetaan tärkeäksi asiaksi. Siirtyminen asumisvalmennusyksiköstä tavalliseen kerrostaloympäristöön koetaan osallisuuden näkökulmasta merkittävänä asia. Tässä siirtymävaiheessa, kuten myös asumisen alussa, konkreettisen tuen tarve korostuu. Tuen asteittainen vähentäminen ja oma rauha koetaan hyväksi, mikä osaltaan lisää myös asiakkaiden toimijuutta ja päätösvaltaa omassa elämässään. Luottamus työntekijöihin sekä itseluottamuksen lisääntyminen ovat merkittäviä seikkoja tukiasumispalvelujen asumispolkua edetessä.

Toisen tutkimuskysymyksen tavoitteena oli selvittää, miten tukiasumispalveluita tulisi asiakkaiden näkökulmasta kehittää niin, että ne palvelisivat mahdollisimman hyvin rikostaustaisten palvelutarpeita. Tarkasteltaessa tutkimustuloksia tästä näkökulmasta, tulisi huomiota kiinnittää ennen muuta tiedottamiseen. Toimijuuden lisäämisen kannalta olisi erittäin tärkeää, että asiakas tietää jo tukiasumispalveluihin hakeutuessaan mahdollisimman tarkasti mihin hän on hakeutumassa. Tämä oli epäselvää lähes kaikille haastateltaville. Tiedottamista lisäämällä,

asiakas voisi itse tehdä tietoisien valinnan hakea asuntoa nimenomaan kriminaalihuollon tukisäätiön tukiasumispalveluista. Näin koko päihteettömään ja rikoksettomaan elämäntapaan tähtäävän muutosprosessin lähtökohtana olisi selkeämmin asiakkaan itsensä tekemä päätös. Tämä on erittäin tärkeää, sillä kun muutosprosessin aloittaminen ja sen loppuun vieminen perustuvat asiakkaan omaan haluun ja sisäiseen motivaatioon, on prosessin onnistunut loppuun vieminen todennäköisempää. Toinen selkeä kehittämiskohta on tutkimustulosten mukaan (kansalais)osallisuuden lisääminen ja vahvistaminen. Vaikeasti syrjäytyneiden ihmisten auttamisessa konkreettinen tuki ja ohjaus sekä kansalaisuuden vahvistaminen ja yhteiskuntaan osallistaminen on mahdollista nähdä toisiaan täydentävinä, jopa toisiaan edellyttävinä asuissosiaalisen työn ulottuvuuksina (Hyväri 2016, 125). Osa haastateltavista oli saanut hyviä kokemuksia työstä tai koulutuksesta vankeusaikana ja useimpien haastateltavien toiveissa oli saada töitä tai harjoittelupaikka sekä tavata uusia ihmisiä. Tukemalla asiakkaiden osallisuutta omassa elämässä, mahdollistettaisiin yhteiskuntaan integroituminen ja tätä kautta tuen tarpeen väheneminen entistä paremmin.

Kolmas tutkimuskysymys koski sitä, mitkä tekijät asiakkaiden kokemusten mukaan voivat tuetun asumisen mallissa auttaa rikollisuudesta irrottautumisessa. Verrattaessa rikollisuudesta irrottautumisesta kertovaa tutkimuskirjallisuutta, sekä opinnäytetyön tutkimusaineistoa, voidaan esiin nostaa tiettyjä tekijöitä. Kuten luvussa 2.1.3 todettiin, tukiasumispalveluissa on työn viitekehyksenä vahvuuksiin perustuva kuntoutumisteoria Good Lives Model, jossa yksilö nähdään omaa elämäänsä koskevista valinnoista päättävänä aktiivisena toimijana. Tulosteni pohjalta näyttää siltä, että Good Lives Model soveltuu erittäin hyvin työotteeksi työskennellessä rikollisuudesta irrottautumiseen pyrkivien kanssa. Ensisijaisista perustarpeista muun muassa toimijuus, ja liittyminen (osallisuus) nousivat erittäin merkityksellisiksi tekijöiksi suhteessa rikollisuudesta irrottautumiseen, joten näiden vahvistaminen on tässä identiteetin muutosprosessissa tärkeässä roolissa. Muutosta tukevat keskustelut, ajan ja tilan antaminen asiakkaalle, arvostava ja yksilöllinen kohtaaminen sekä aito kiinnostus asiakkaiden asioihin vaikuttavat omalta osaltaan edesauttavasti asiakkaan pyrkimyksiä irrottautua rikollisuudesta. Lisäksi konkreettinen ja oikea-aikainen tuki vaikuttavat pitkällä tähtäimellä lisäävän yksilön elämänhallintaa. Tämä puolestaan vaikuttaa positiivisesti yksilön toimijuuteen ja mahdollistaa vanhasta, rikollisesta elämäntavasta poisoppimisen ja näin vähitellen kiinnittymisen osaksi yhteiskuntaa.

6 Kehittämisehdotuksia tukiasumispalveluihin

Koostan tässä luvussa edellä kuvattujen tutkimustulosten pohjalta ehdotuksia siitä, miten tukiasumispalveluita tulisi kehittää. Olen pohtinut kehittämisideoita kolmen keskeisen käsitteen: toimijuuden, osallisuuden ja luottamuksen lisäämisen näkökulmasta. Tukiasumispalvelujen tiimi on melko pieni, joten resurssit eivät välttämättä riitä kaikkien kehittämissuositusten

toteuttamiseen omin voimin. Toisaalta Kriminaalihuollon tukisäätiöllä on organisaationa vahvaa kokemusta hankemuotoisesta työskentelystä, joten osaan kehittämissuunnitelmista voisi hakea esimerkiksi hankerahoitusta säätiön toimesta ja tukiasumispalvelut voisi näin kehittää asiakastyötä yhteistyössä kyseisen hankkeen kanssa. Hankkeiden tai kehittämissuunnitelmien suunnittelu ja toteuttaminen ovat kuitenkin omia projektejaan, enkä lähde sen tarkemmin avaamaan tässä esitettyjen ideoiden erilaisia toteuttamistapoja.

Edellä todettiin, että tukiasumispalveluista tiedottaminen vaatii kehittämistä. Tukiasumispalveluille tulisi aivan ensiksi tehdä oma, selkeä markkinointi- ja viestintästrategia. Tässä tulisi ytimekkäästi kuvata tukiasumispalveluiden sisältö ja päämäärä: kuntouttava, päihteettömyyteen ja rikoksettomuuteen pyrkivä toiminta-ajatus. Tämän lisäksi tulisi suunnitella myös se, miten tukiasumispalvelujen markkinointi tapahtuu tarpeeksi kohdennetusti. Kehittämistyötä tiedottamisen ja markkinoinnin suhteen tulisi tehdä yhteistyössä Kriminaalihuollon tukisäätiön oman viestinnän tiimin kanssa vankiloitten ja yhdyskuntaseuraamustoimistojen suuntaan siten, että sen avulla tavoitettaisiin paitsi työntekijät, ennen kaikkea tukiasumispalveluihin hakeutumista pohtivat ihmiset. Tukiasumispalveluihin hakeutuvan tulee tietää, ettei hän ole hakeutunut pelkästään asuntoon, vaan että hän on hakeutunut nimenomaan kuntouttavaan asumiseen. Kohdennetun tiedottamisen lisäksi olisi tärkeää, että tukiasumispalveluihin hakeutuneille olisi tulohaastatteluvaiheessa yhtenäinen ja selkeä haastattelulomake. Lomakkeeseen olisi hyvä liittää erillinen osio, jossa käydään läpi tukiasumispalvelujen sisältöä kuntouttavasta näkökulmasta ja pohditaan sitä yhdessä hakijan kanssa vielä itse haastattelutilanteessa. Kohdennetulla markkinoinnilla ja tarpeeksi kattavalla tiedottamisella voidaan myös vahvistaa tukiasumispalveluihin hakeutuvan toimijuutta hakuprosessin alusta asti osoittamalla hänen olevan itse pääosassa omaa elämäänsä koskevan päätöksenteon suhteen.

Toinen kehittämistä vaativa osa-alue oli tutkimustulosten mukaan osallisuuden lisääminen ja vahvistaminen. Osallisuuden kokemuksia voisi tukiasumispalveluissa kehittää lisäämällä mahdollisuuksien mukaan toiminnallisia yksilötapaamisia asiakkaiden kanssa ja ohjaamalla heitä vielä vahvemmin mukaan esimerkiksi oman asuinalueensa toimintoihin. Osallisuutta voisi vahvistaa myös työn kautta. Kriminaalihuollon tukisäätiön tukiasumispalveluilla on tällä hetkellä mahdollisuus ottaa yksi tai kaksi asiakasta työkokeiluun, esimerkiksi koevapauden ajalle. Työkokeilut tai vastaavat lisäävät osallisuuden kokemuksia ja vaikuttavat olevan näin erittäin merkittävässä roolissa asiakkaiden kuntoutumisessa. Paitsi tukiasumispalvelujen sisällä, tarjontaa työllistymismahdollisuuksien suhteen voisi kehittää myös esimerkiksi TE-toimiston, oppilaitosten ja eri yritysten kanssa tehtävän yhteistyön kautta. Toki asumisohjaajat tekevät yksittäisten asiakkaiden kanssa esimerkiksi TE-toimiston suuntaan yhteistyötä jo nyt, mutta tukiasumispalveluihin voisi olla tarpeen kehittää selkeä, suunnitelmallinen ”työllistymisen polku” -paketti tuetun asumisen polun yhteyteen sitä tarvitseville. Tällaisen tuettuun asumi-

seen liitettävän suunnitelmallisen työelämäyhteistyön kautta, mahdollisimman moni tukiasumispalvelujen asiakas voisi saada kokemuksia työelämästä. Näin myös osallisuus niin sanottuun normaaliin yhteiskuntaan paranisi, kun asiakkaat pääsisivät työharjoitteluun aivan tavallisiin yrityksiin. Lisäksi eri yritysten kanssa tehtävä yhteistyö mahdollistaisi monipuolisemman valikoiman työpaikkojen suhteen eri aloilta, mikä puolestaan vahvistaa myös toimijuutta ja asiakkaiden kokemuksia omista vaikutusmahdollisuuksistaan.

Kolmantena kehittämisen osa-alueena haluan nostaa esiin vielä luottamuksen näkökulman. Tutkimustuloksissa tuli ilmi se, miten suuri merkitys luottamuksellisella työntekijä-asiakassuhteella on työskenneltäessä rikollisuudesta irrottautumiseen pyrkivien parissa. Paitsi aiemmin mainitun tiedottamisen, myös luottamuksen lisäämisen näkökulmasta vankiloiden ja yhdyskuntaseuraamustoimistojen kanssa tehtävää yhteistyötä tulisi lisätä ja kehittää mahdollisimman paljon. Luottamuksen rakentumisen ja säilyttämisen kannalta olisi myös toivottavaa, että työntekijöiden vaihtuvuus tukiasumispalveluissa olisi mahdollisimman pientä. Erittäin tärkeää olisi kiinnittää huomiota työntekijöiden riittävään kouluttamiseen sekä perehdyttämiseen paitsi käytännön asumissosiaalisen työn, myös rikollisuudesta irrottautumisen näkökulmasta. Olisi oleellista, että työntekijöillä on yhtenäinen näkemys ja tieto siitä, minkälaista on yksilöllinen identiteettityöskentely rikollisuudesta irrottautuvien parissa. Uusien työntekijöiden aloittaessa työt tukiasumispalvelujen asumisohjaajana, olisi työparityöskentely ja jonkin näköinen selkeä ja suunnitelmallinen perehdyttäminen aiheeseen työn laadun varmistamiseksi erittäin tarpeellista. Kehittämispäivissä yhdessä suunniteltu, asumispalvelupäällikön kirjoittama asumisohjaajan ohjekirja on loistava väline käytännön työhön. Uuden työntekijän kanssa olisikin arvokasta käydä ensimmäisinä päivinä läpi paitsi asumisohjaajan käsikirjan sisältö, myös pieni tietopaketti siitä, mitä rikollisuudesta irrottautumaan pyrkivien kanssa työskentely tukiasumispalvelujen asumisohjaajana merkitsee.

7 Eettisyys ja luotettavuus opinnäytetyössä

Tarinallisen lähestymistavan eettistä arvoa on luonnehdittu sanomalla ainakin, että se antaa tutkimukseen osallistuville ihmisille ”äänen”. Samoin kuin muussakin laadullisessa tutkimuksessa, tarinallisessa tutkimuksessa pyritään tuomaan esiin tutkimukseen osallistuvien ihmisten oma tapa antaa asioille merkityksiä. Tarinallisen tutkimuksen piirissä ajatellaan, että juuri kertomukset välittävät parhaiten näitä merkityksiä. Analyysi on aineistolähtöistä, eli merkityksiä ei jäsennetä ennalta hahmotellun teorian pohjalta. Periaatteena on dialogisuus ja tutkijan avoimuus merkityksille, joita aineistosta nousee. (Hänninen 2000, 34.) Oma tietämykseni rikollisuudesta irrottautumisen teorioista oli ennen opinnäytetyön aloittamista melko vähäistä. Tämän vuoksi koen vilpittömästi pystyneeni nostamaan tutkimusaineistosta esiin sel-

laisia asioita, jotka nousivat nimenomaan haastateltavilta itseltään. Tutkimusaineisto keskusteli teorian kanssa koko opinnäytetyön ajan. Lisäksi tutkimuskysymysten asettelussa oli otettu huomioon nimenomaan asiakkaiden omat kokemukset.

Rikollisuudesta irrottautuminen ja ihmisten henkilökohtaisesta elämästä keskusteleminen voi aiheena olla erittäin herkkä. Tämänkaltaista tutkimusta tehtäessä onkin kiinnitettävä erityistä huomiota eettisiin seikkoihin. Esimerkiksi tutkijan omat ennakoasenteet ja -ajatukset tutkimustuloksista voivat vaikuttaa tutkimusaineistosta tehtyihin tulkintoihin. Lisäksi tutkija voi tämän vuoksi tahtomattaan ohjata tutkittavia tiettyyn suuntaan heitä haastatellessaan.

(Hearn 2010, 14, 16.)

Oman roolini tutkimuksen kohteena olevan Kriminaalihuollon tukisäätiön tukiasumispalvelujen työntekijänä voi ajatella tuovan haasteita sekä objektiivisten tulkintojen tekemiseen että itse haastattelutilanteisiin. Vaikka haastateltavat eivät olleetkaan omia asiakkaitani, he tiesivät minun edustavan tukiasumispalveluita. Koen kuitenkin pystyneeni toteuttamaan haastattelut neutraalisti. Tukiasumispalvelujen työntekijät olivat myös aidosti kiinnostuneita kuulemaan asiakkaiden kokemusten pohjalta koostettuja kehittämisehdotuksia, joten tutkimustuloksilla ei ollut niin sanottua painetta muotoutua tietynlaiseksi. Hyvä puoli oli toisaalta myös se, että tunsin tukiasumispalvelujen toiminnan ja haastateltavan kohderyhmän erittäin hyvin. Lisäksi haastateltavat luottivat minuun ja pystyivät keskustelemaan asioista hyvin vapautuneesti, minkä uskon johtuneen osittain siitä, etten ollut täysin ulkopuolinen tutkija.

Tutkimuksen ollessa julkinen, tulee siihen osallistujia informoida todella tarkasti. Tutkimukseen osallistujien tulee olla tietoisia paitsi siitä, mitä heiltä odotetaan, myös siitä, mitä heillä on oikeus odottaa tutkijalta. Tutkimukseen osallistujilla tulee olla oikeus kieltäytyä keskustelemasta sellaisista asioista, jotka tuntuvat heistä epämukavilta. (Hearn 2010, 16.) Opinnäytetyöhön osallistuneita vapaaehtoisia haastatteluun osallistujia informoitiin mielestäni erittäin hyvin. Heidän kanssaan keskusteltiin tutkimukseen osallistumisesta oman työntekijän toimesta, minkä lisäksi kerroin heille tutkimuksesta vielä itse. He saivat saatekirjeen (liite 2) jossa kerrottiin osallistumisen olevan täysin vapaaehtoista. Saatekirjeessä kerrottiin myös, että tutkimukseen osallistujilla on oikeus tutkimuksen aikana kieltäytyä haastattelusta, keskeyttää se, tai kieltää aineiston käyttö tutkimuksessa ilman että kieltäytyminen vaikuttaa millään tavalla asumiseen tai tukeen Kriminaalihuollon tukisäätiöllä, tai eteenpäin pääsemisessä omaan, itsenäiseen asuntoon. Ennen haastattelua heiltä pyydettiin vielä erikseen kirjallinen suostumus (liite 3).

Kirjoittaessani opinnäytetyötä, ilmestyi Rikosseuraamuslaitoksen julkaisu (1/2017) Leimatuja, lainsuojattomia ja tulevaisuuden rakentajia: Tarinoita rikosseuraamustaustaisten asunnottomuudesta ja asumisesta. Julkaisu on Jenni Mäen lisensiaattitutkimus asunnottomuutta

kokeneista rikosseuraamustaustaisista henkilöistä, jotka ovat saaneet vuokra-asunnon tavanomaisesta asuinympäristöstä rikosseuraamustaustaisten henkilöiden parissa työskentelevän järjestön kautta. Mäki on haastatellut kymmentä asumispalveluissa asuvaa asiakasta ja tutkimus on toteutettu sosiaalisen konstruktioismin viitekehyksessä narratiivista menetelmää hyödyntäen. Yksi Mäen kolmesta tutkimuskysymyksestä koski sitä, minkälaisia merkityksiä haastateltavat antoivat asunnolle tavanomaisessa asuinympäristössä suhteessa rikoskierteestä irtautumiseen eli desistanssiprosessiin (Mäki 2017, 3). Tämä tutkimuskysymys oli hyvin lähellä omaa tutkimuskysymystäni siitä, mitkä tekijät tuetussa asumisessa voivat vaikuttaa rikollisuudesta irrottautumiseen.

Mäen (2017) tutkimuksessa oli käytetty hyvin saman tyyppisiä aineistonkeruu- ja tutkimusmenetelmiä, mitä omassa opinnäytetyössäni päädyin käyttämään. Lisäksi Mäen (2017) tutkimustulokset olivat hyvin samansuuntaisia, kuin omassa opinnäytetyössäni. Mäen (2017, 146) johdopäätöksissä todetaan muun muassa, että rikostentekijän motivaatio rikoskierteestä irtautumiseen ja muutoksen työstämiseen sitoutuminen ovat ensisijaisia tekijöitä rikollisuudesta irrottautumisprosessissa. Asunto tavanomaisessa asuinympäristössä on puolestaan keskeinen tämän prosessin etenemisen mahdollistava tekijä. Asunnon hankkimisessa tarvitaan apua, sillä asunnon saaminen tavallisilta vuokramarkkinoilta on rikostaustaisilla ja asunnottomuutta kokeneilla usein vaikeaa. Asunnon hankkimisen lisäksi on tärkeää saada psykososiaalista tukea siirryttäessä marginaalisesta yhteiskunnallisesta toimija-asemasta tavanomaiseen. Siirtymä näet vaatii toisella tavalla toimimisen pitkäjänteistä opettelua, kuten esimerkiksi poisoppimista rutinoituneesta rikosmyönteisestä ajattelusta sekä arjen asioiden hoitamiseen liittyvien seikkojen haltuunottoa. (Mäki 2017, 146.) Arvioin samansuuntaisilla tutkimusmenetelmillä saatujen, samankaltaisten tutkimustulosten lisäävän oman opinnäytetyöni luotettavuutta, sillä kuten omassa opinnäytetyössäni, myös Mäen tutkimuksessa tutkimuskohteena olivat hajasijoitetusti asuvat rikosseuraamustaustaiset asiakkaat.

8 Pohdinta

Opinnäytetyöprosessi oli kokonaisuudessaan erittäin mielenkiintoinen ja palkitseva. Näin lopuksi pohdin vielä opinnäytetyön toteutuksessa käytettyjen menetelmien soveltuvuutta suhteessa kohderyhmään sekä tutkittavaan ilmiöön, sekä saamiini tutkimustulosten pohjalta heränneitä ajatuksia. Lisäksi pohdin opinnäytetyön antia Kriminaalihuollon tukisäätiön tukiasumispalvelujen kehittämistyölle.

Arvioin, että opinnäytetyön teoreettiseksi lähtökohdaksi valitsemani Grounded theory -menetelmä oli oikein tarkoituksenmukainen. Tutkittaessa asiakkaiden kokemuksia tukiasumispalveluista ja niiden kehittämisestä sekä rikollisuudesta irrottautumisesta olisi mielestäni ollut erittäin haasteellista alkaa työstää opinnäytetyötä jonkin valmiin teorian pohjalta. Koen, että

tutkimuksen aineistolähtöisyys antoi niin sanotusti vapaammat kädet lähteä etsimään vastauksia tutkimuskysymyksiin nimenomaan asiakkaiden kokemusten pohjalta, mikä oli tarkoituskin.

Aineistonkeruumenetelmänä narratiivinen haastattelu oli hieman haasteellinen, sillä haastateltavilla oli osittain vaikeuksia kertoa vapaasti omasta elämästään. Vapaa kerronta saattoi olla vaikeaa paitsi siksi, ettei haastateltava oikein tiennyt mitä kaikkea olisi kertonut, mutta myös siksi, että osa elämästä saattoi runsaan päihteidenkäytön vuoksi olla hieman unohduksissa. Osa haastateltavista pohti kovasti myös sitä, millainen tieto on tutkimuksen kannalta oleellista. Jossain vaiheessa mietin, olisiko minun pitänyt käyttää strukturoidumpaa haastattelumenetelmää, mutta pitäydyin narratiivisessa haastattelussa. Tukikysymysten sekä rennon ja keskusteleavan haastattelutilanteen myötä sain kuitenkin jokaisen haastateltavan elämästä kokonaiskuvan. Koen jokaisen haastateltavan kertoneen omasta elämästään sen, minkä koki tarpeelliseksi ja mistä halusi kertoa. Tämä oli itselleni haastattelijan roolissa kaikista tärkeintä.

Narratiivien analyysi ja esimerkkitarinoiden muodostaminen olivat mielestäni hedelmällisiä ja antoisia tapoja syventyä haastattelemieni asiakkaiden kertomuksiin ja elämäntarinoihin suhteessa tutkimuskysymyksiin. Kaikista elämäntarinoista löytyi yhtäläisyyksiä ja koen pystyneeni muodostamaan niistä verrattain luonnolliset ja aidot henkilöt, Tavallisen Timon ja Pärjäävän Pekan. Koen vilpittömästi, että Timo ja Pekka ovat hyviä esimerkkejä siitä, minkälainen elämäntarina rikollisuudesta irrottautumisessa ja asumisessaan onnistuneella tukiasumispalvelun asiakkaalla voi olla kerrottavanaan.

Haluankin vielä tarkentaa, että tässä opinnäytetyössä tutkittiin nimenomaan niitä tukiasumispalvelujen asiakkaita, jotka olivat onnistuneet irrottautumaan rikollisuudesta ja heidän asumisensa oli sujunut hyvin jo pidempään. Tämä ei suinkaan ole kattava otos Kriminaalihuollon tukisäätiön tukiasumispalvelujen asiakkaista. Osalla asuminen päättyy jo asumisvalmennusyksikkö vaiheessa joko omasta tahdosta, tai esimerkiksi pitkään jatkuneen päihteidenkäytön vuoksi tehtyyn uloskirjaukseen. Osa palaa vankilaan, osa kadulle. Asumisessaan epäonnistuneiden, tai vankilaan palanneiden asiakkaiden tutkimiselle olisi myös kehittämisen näkökulmasta ehdottomasti tilausta. Heidän kohdallaan voitaisiin tarkastella niitä tekijöitä, jotka ovat aiheuttaneet rikos- ja asunnottomuuskierteen jatkumisen. Voitaisiin myös pohtia sitä, olisiko tukiasumispalveluissa mahdollista toimia heidän kohdallaan toisin, vai tulisiko heidät vahvemmin ohjata jo alun perin oikeaan, esimerkiksi päihteet sallivaan asuinpaikkaan.

Kaiken kaikkiaan opinnäytetyön tutkimustulosten valossa näyttää siltä, että tukiasumispalveluissa tehdään hyvää ja laadukasta asumissosiaalista työtä rinnastettuna rikollisuudesta irrottautumisprosessiin. Kehittämiskohtia toki löytyy sekä tukiasumispalvelujen sisällä että eri toi-

mijoiden välisen yhteistyön parantamisen näkökulmasta. Toivonkin tämän opinnäytetyön, ennen kaikkea tavallisen Timon ja pärjäävän Pekan tarinoiden toimivan suunnan näyttäjänä tukiasumispalvelujen kehittämistyölle. Uskon, että kehittämisorientoituneen työyhteisömme ja motivoituneiden asiakkaidemme ansiosta saamme tulevaisuudessa kuulla tukiasumispalvelujen asiakkailta yhä useampia onnistumistarinoita.

Lähteet

Painetut lähteet

Eteläpelto, A., Heiskanen, T. & Collin, K. 2011. Vallan ja toimijuuden monisäikeisyys. Teoksessa Eteläpelto, A., Heiskanen, T. & Collin, K. (toim.) Valta ja toimijuus aikuiskasvatuksessa. Vantaa: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen tutkimusseura, 9-30.

Granfelt, R. 2013. Asumissosiaalinen työ rikosseuraamusallalla. Teoksessa Hyväri, S. & Kainulainen, S. (toim.) Paikka asua ja elää? Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 209-228.

Healy, D. 2010a. The Dynamics of the Desistance: Charting pathways through change. Portland, Oregon: Willan Publishing.

Heikkinen, H. 2001. Narratiivinen tutkimus - todellisuus kertomuksena. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 2. painos. Jyväskylä: PS-Kustannus, 142-158.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hyväri, S. 2016. Asumissosiaalinen työ arjen tukena ja osallisuuden vahvistajana. Teoksessa: Helminen, J. (toim.) Sosiaaliohjaus - lähtökohtia ja käytäntöjä. Helsinki: Edita, 115-128.

Hyväri, S. 2013. Asunnottomien asumispalvelut sosiaali- ja terveysalalle valmistuvien kuvamina. Teoksessa Hyväri, S. & Kainulainen, S. (toim.) Paikka asua ja elää? Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 131-155.

Hänninen, V. 2000. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. 8. painos. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Ilmonen, K. & Jokinen, K. 2002. Luottamus modernissa maailmassa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Järvelä, S. 2011. Yhteisö ja integraatio. Teoksessa Lavikkala, R & Lindeborg, H. (toim.) Rikosseuraamustyön kehittämisen kysymyksiä. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus: Acta Poenologica 2/2011, 234-242.

Kaasila, R. 2008. Eri lähestymistapojen integroiminen narratiivisessa analyysissä. Teoksessa Kaasila, R., Rajala, R. & Nurmi, K.E. (toim.) Narratiivikirja: Menetelmiä ja esimerkkejä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 41-66.

Martikainen, M. & Haverinen, L. 2004. Grounded theory -menetelmä kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Teoksessa Kansanen, P. & Uusikylä, K. (toim.) Opetuksen tutkimuksen monet menetelmät. Jyväskylä: PS Kustannus, 133-157.

Maruna, S. 2001. Making good: How ex-convicts reform and rebuilt their lives. 2.painos. Washington D.C.: American Psychological Assosiation.

Paananen, S. 2008. Saksalainen elämäkertametodologia oppimisen tutkimuksessa. Teoksessa Kaasila, R., Rajala, R. & Nurmi, K.E. (toim.) Narratiivikirja: Menetelmiä ja esimerkkejä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 19-40.

Viikki-Ripatti, S. 2011. Rikollisuudesta irrottautuminen subjektiivisena kokemuksena. Teoksessa Lavikkala, R & Lindeborg, H. (toim.) Rikosseuraamustyön kehittämisen kysymyksiä. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus: Acta Poenologica 2/2011, 197-226.

Vilkkä, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4., uudistettu painos. Jyväskylä: PS Kustannus

Sähköiset lähteet

Granfelt, R. 2015. Asumissosiaalinen työ: Kotiin ja rikollisuudesta irti? Viitattu 21.2.2017. https://ysaatio.fi/wp-content/uploads/2015/11/asumissosiaalinen_tyo_julkaisu_web.pdf

Hearn, N. 2010. Theory of desistance. Viitattu 7.3.2017. <https://www.yumpu.com/en/document/view/37140379/theory-of-desistance-internet-journal-of-criminology>

Johansson, A.W. 2014. Narratiivinen metodi. Metodix - metoditietämystä kaikille. Viitattu 1.3.2017. <https://metodix.wordpress.com/2014/05/19/johansson-narratiivinen-metodi/>

Järvinen, M-K. 2015. Asiakas-työntekijäsuhde rikosseuraamusalalla: dialoginen arviointi tiedontuotannon tapana. Viitattu 28.3.2017. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/96536/978-951-44-9683-7.pdf?sequence=1>

Järvinen, M-K. 2007. Asiakas-työntekijäsuhteen dialoginen arviointi kriminaalihuollossa. Viitattu 28.3.2017. <http://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=5674224d-1e76-43bd-9dff-875342bbd609>

Kivelä, P. & Leppo, A. 2016. Asukkaan ääni: Asukkaiden kokema asumisen laatu portaakkomallin ja asunto ensin -mallin mukaisessa tuetussa asumisessa. Viitattu 27.4.2017. http://koti-kaikille.fi/site/assets/files/1019/asukkaan_aani_tutkimusraportti.pdf

Kriminaalihuollon tukisäätiö. 2016a. Viitattu 6.11.2016. <http://www.krit.fi/>

Kriminaalihuollon tukisäätiö. 2016b. Tukiasumispalvelut. Viitattu 6.11.2016. <http://www.krit.fi/fin/palvelut/tukiasumispalvelut/>

Kriminaalihuollon tukisäätiö. 2016c. Tuetut soluasunnot. Viitattu 6.11.2016. http://www.krit.fi/fin/palvelut/tukiasumispalvelut/tuetut_soluasunnot/

Kriminaalihuollon tukisäätiö. 2016d. Tukiasunnot. Viitattu 6.11.2016. <http://www.krit.fi/fin/palvelut/tukiasumispalvelut/tukiasunnot/>

Kuusela, P. 2015. Desistanssin ilmeneminen vankilakuntoutuksessa. Viitattu 28.2.2017. http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20150949/urn_nbn_fi_uef-20150949.pdf

Laub, J.H. & Sampson, R.J. 2001. Understanding desistance from crime. Viitattu 7.11.2016. https://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/3226958/Sampson_UnderstandingDesistance.pdf?sequence=4

McNeill, F. & Weaver, B. 2010. Changing Lives? Desistance Research and Offender Management. Viitattu 17.4.2017. http://www.sccjr.ac.uk/wp-content/uploads/2012/11/Report_2010_03_-_Changing_Lives.pdf

Mäki, J. 2017. Leimattuja, lainsuojattomia ja tulevaisuuden rakentajia: Tarinoita rikosseuraamustaustaisten asunnottomuudesta ja asumisesta. Viitattu 16.3.2017. http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/sHxt-UJtbL/RISE_1_2017_Leimattuja_lainsuojattomia_ja_tulevaisuuden_rakentajia_WEB.pdf

Prescott, D. 2013. The Good Lives Model (GLM) in theory and Practice. Viitattu 20.2.2017. http://www.unafei.or.jp/english/pdf/RS_No91/No91_10VE_Prescott.pdf

Raivio, H. & Karjalainen, J. 2013. Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat. Teoksessa Era, T (toim.) Osallisuus - oikeutta vai pakkoa?, 12-34. Viitattu 6.4.2017. <https://www.theseus.fi/handle/10024/64153>

Sosiaalihuoltolaki. (1301/2014). Asumispalvelut. Viitattu 16.3.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301#Pidp395312>

Tainio, H. 2007. Päivästä päivään elämistä: Pääkaupunkiseudun asunnottomien asumispalvelut ja muuttuvat palvelutarpeet. Viitattu 16.3.2017. http://www.aikuissosiaalityo.fi/files/98/Paakaupunkiseudun_asunnottomien_asumispalvelut_muuttuvat_palvelutarpeet.pdf

Ympäristöministeriö. 2016. Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma 2016 - 2019. Viitattu 16.3.2017. http://asuntoensin.fi/assets/files/2016/09/Asunnottomuusohjelma_periaatepaatos_09.06.2016.pdf

Julkaisemattomat lähteet

Kaarakka, O. 2016. Tuettu asuminen - Asumisohjaajan käsikirja: periaatteet, ohjeet ja sovitut toimintatavat. Kriminaalihuollon tukisäätiö.

Kuviot

Kuvio 1: Asumissosiaalisen työn sisältö tukiasumispalveluissa	11
---	----

Liitteet

Liite 1: TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Opiskelen Laurea-ammattikorkeakoulussa sosiaalialan ja rikosseuraamusalan johtamisen ja kehittämisen (YAMK) koulutusohjelmassa. Haen tutkimuslupaa opinnäytetyöni tekemiseen Kriminaalihuollon tukisäätiön tukiasumispalveluista. Opinnäytetyöni tarkoituksena on tutkia tuetun asumisen suhdetta rikollisuudesta irrottautumisessa sekä sitä, miten tukiasumispalveluita tulisi kehittää asiakkaiden näkökulmasta.

Opinnäytetyöni on laadullinen, tarkemmin narratiivinen ja tutkimusaineisto koostuu elämänkerrallisista haastatteluista. Haastattelut ovat vapaamuotoisia syvähaastatteluja. Tarkoitukseni on löytää yhteensä kuusi haastateltavaa hajasijoitetuissa tukiasunnoissa asuvista henkilöistä. Mahdollisimman kattavan aineiston saamiseksi olisi toivottavaa, että haastateltavat olisivat eri-ikäisiä ja että heidän rikostaustansa olisi vaihteleva. Toiveena olisi myös, että heidän tuomiota edeltänyt asumis- ja asunnottomuushistoriansa olisi erilainen.

Pyrin tapaamaan haastateltavia muutamaan otteeseen ennen varsinaista haastattelua luottamuksen saavuttamiseksi. Haastattelut on tarkoitus toteuttaa Teille ja haastateltaville sopivalla aikataululla, mieluiten kuitenkin loka-marraskuun 2016 aikana. Opinnäytetyön on määrä valmistua toukokuun 2017 aikana. Haastattelut nauhoitetaan asianmukaisella laitteella, jotta ne voidaan litteroida analysointia varten. Litteroinnin jälkeen nauhat hävitetään ja opinnäytetyön valmistuttua myös litteroitu aineisto tuhotaan.

Haastattelut ovat luonnollisesti luottamuksellisia, eikä lopullisesta opinnäytetyöstä ole tunnistettavissa yksittäisiä henkilöitä. Yksittäisten haastateltavien elämäntarinoita ei käytetä opinnäytetyössä sellaisenaan, vaan niistä koostetaan fiktiivisiä tyyppitarinoita. Käytän opinnäytetyöni tulososiossa joitain suoria lainauksia, mutta niistäkään ei ole tunnistettavissa yksittäisiä henkilöitä. Haastateltavilta pyydetään erillinen suostumus haastatteluihin osallistumiseen.

Tutkimuskysymykseni opinnäytetyössä ovat:

- 1) Minkälaisena asuminen Kriminaalihuollon tukisäätiön tukiasumispalveluissa koetaan?
- 2) Miten tukiasumispalveluita tulisi kehittää, jotta ne vastaisivat mahdollisimman hyvin rikostaustaisten palvelutarpeita?
- 3) Mitkä asiat tuetun asumisen mallissa asiakkaiden kokemuksen mukaan voivat auttaa rikollisuudesta irrottautumisessa?

Liitteenä alustava tutkimussuunnitelma.

Ystävällisin terveisin,

Marjut Mäkinen

Opiskelija

Sosiaalialan ja rikosseuraamusalan johtaminen ja kehittäminen (YAMK)

marjut.makinen@***.**

Puh: ***_*****

TUTKIMUSLUPA MYÖNNETTY:

Päiväys ja allekirjoitus

Kriminaalihuollon tukisäätiön toiminnanjohtaja Sanna Väyrynen

Liite 2: SAATEKIRJE HAASTATTELUUN OSALLISTUVILLE

Hei!

Opiskelen Laurea-ammattikorkeakoulussa sosiaalialan ylempää ammattikorkeakoulututkintoa ja olen tekemässä opinnäytetyötä Kriminaalihuollon tukisäätiön tukiasumispalveluista. Opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää tukiasumispalveluita vastaamaan paremmin asiakkaiden tarpeita ja tutkia, miten asumispalvelut tukevat rikoksettomuutta.

Opinnäytetyötäni varten etsin haastateltavia hajasijoitetuissa tukiasunnoissa asuvista henkilöistä. Haastattelut ovat hyvin vapaamuotoisia ja tapahtuvat lähinnä keskustelemalla. Kysyn tarkentavia kysymyksiä tarvittaessa. Haastattelut ovat täysin luottamuksellisia ja minulla on vaitiolovelvollisuus. Opinnäytetyössä taataan tutkittavien tunnistamattomuus. Haastattelut nauhoitetaan ja nauhoitteet hävitetään opinnäytetyön valmistuttua. Haastatteluun pyydetään vielä erillinen kirjallinen suostumus ja voit tutkimuksen aikana kieltäytyä haastattelusta, keskeyttää sen, tai kieltää aineiston käytön tutkimuksessa. Kieltäytyminen ei vaikuta millään tavalla asumiseesi tai tukeesi Kriminaalihuollon tukisäätiöllä, eikä eteenpäin pääsemisessä omaan, itsenäiseen asuntoon.

Olen itse töissä Kriminaalihuollon tukisäätiöllä asumisohjaajana, olemme saattaneet tavatakin. Koulutukseltani olen sosionomi (AMK). Tapaisin sinut kuitenkin mielelläni vielä ennen varsinaista haastattelua joko Kinaporinkadun toimistolla tai sinun luonasi. Voimme vielä keskustella haastattelutilanteesta ja opinnäytetyöstä tarkemmin.

Haluaisin ehdottomasti kuulla kokemuksistasi!

Ystävällisin terveisin,
Marjut Mäkinen
Puh: *** *****

Liite 3: SUOSTUMUS HAASTATTELUUN

TÄMÄ LOMAKE ON SUOSTUMUS HAASTATTELUUN OSALLISTUMISESTA.

Olen tekemässä sosionomi (YAMK) opinnäytetyötä Kriminaalihuollon tukisäätiön tukiasumispalvelujen kehittämisestä. Opinnäytetyön tekijänä olen vaitiolovelvollinen ja kunnioitan yksityisyyttäsi. Pidän huolen, ettei sinua voida tunnistaa valmiista opinnäytetyöstä.

Allekirjoittamalla lomakkeen, vakuutan että minulle on kerrottu ja että olen ymmärtänyt, mihin osallistun suostumalla haastateltavaksi. Haastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Haastattelusta kieltäytyminen, tai sen keskeyttäminen ei vaikuta millään tavalla asumiseeni tai tarvitsemiini palveluihin nyt eikä tulevaisuudessa.

Tätä sopimusta on tehty kaksi kappaletta, toinen haastateltavalle itselleen ja toinen opinnäytetyön tekijälle. Opinnäytetyön tekijälle jäävä kappale säilytetään asianmukaisesti määräjään. Tätä lomaketta ei käytetä lopullisessa opinnäytetyössä.

Haastateltavan allekirjoitus

Marjut Mäkinen, opiskelija
Laurea-ammattikorkeakoulu
Sosionomi (YAMK)

Olet ollut halukas osallistumaan opinnäytetyöni tekemiseen ja samalla Kriminaalihuollon tukisäätiön tarjoamien tukiasumispalvelujen kehittämiseen. Tarinasi ja mielipiteesi ovat erittäin tärkeitä. KIITOS!

Liite 4: KYSYMYKSET HAASTATTELUN TUEKSI

Kysymykset on tarkoitettu ohjaamaan vapaata keskustelua haastateltavan elämästä ja ne on suunniteltu tutkimuskysymyksiä silmällä pitäen.

Haastateltavan taustaa

- 1) Kerro jotain itsestäsi, kuka olet?
- 2) Minkälainen lapsuus/nuoruus sinulla on ollut?
- 3) Mitä koti merkitsee sinulle?
- 4) Minkälaista elämäsi oli ennen tukiasumispalveluihin tuloa?
- 5) Miten päädyit Kriminaalihuollon tukisäätiön tukiasumispalveluihin, missä olet asunut aikaisemmin?
- 6) Toivoitko saavasi asunnon juuri täältä?

Elämänmuutos ja siihen johtaneet tekijät

- 7) Minkälaista elämäsi on tällä hetkellä?
- 8) Onko elämäsi jollain tavalla muuttunut, verrattuna aikaan ennen Kriminaalihuollon tukisäätiölle hakeutumista? Miten?
- 9) Mitkä asiat ovat mielestäsi vaikuttaneet siihen, että elämäsi on erilaista kuin aikaisemmin?
- 10) Millaisia asioita pidät elämässäsi merkityksellisimpinä?

Kehittämisenäkökulma ja tulevaisuuden suunnitelmat

- 11) Mitä asioita olisit toivonut tai toivoisit tältä paikalta: Mitä hyvää, mitä kehitettävää täällä olisi?
- 12) Missä näet itsesi viiden vuoden päästä?
- 13) Mitä toivoisit elämältä, millaisista asioista haaveilet?